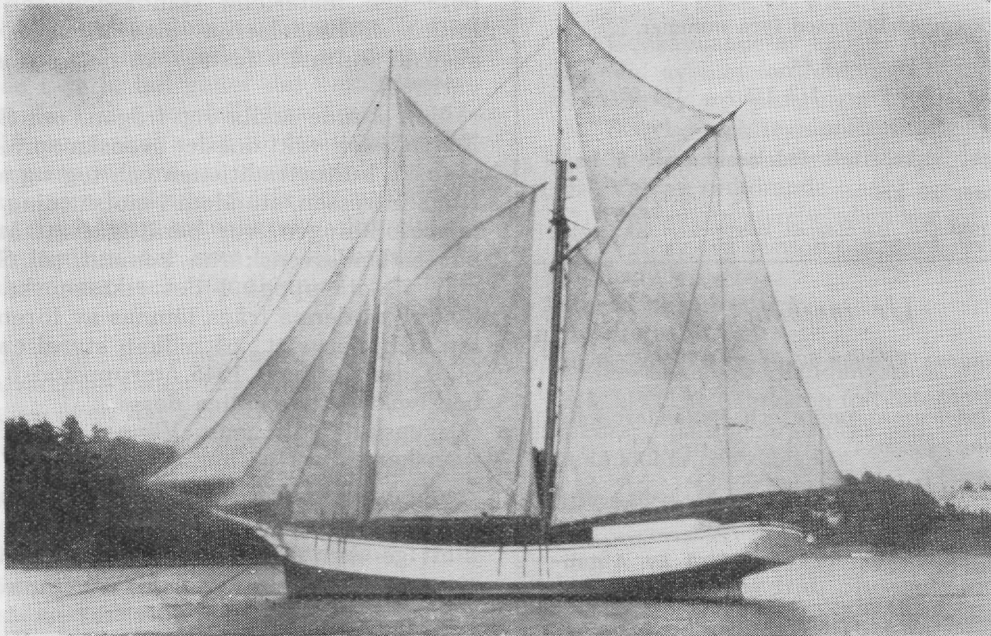

KUSTBON

Nr 2. Årgång 16

ORGAN FÖR
ESTLANDSSVENSKARNA I SVERIGE

Juli 1959

Skonaren (galeasen) "Val" av Ormsö

»Val» byggdes 1901 på Långören vid Obbholmen på Ormsö med Johan Lindquist från Kärrslätt (senare Hullo) som mästare. Lindquist var därefter under 21 år skeppare på »Val» ända tills hon 1922 såldes till Finland.

»Val» mätte 40 nettoregisterton och lastade 75 ton. Virket till mast och köl, alltså de grövsta dimensionerna, hämtades från hemöns kyrkskog, medan bordläggningen och spanterna, som var av ek, köptes på fastlandet, huvudsakligen från Mäemöisa och Nyhovet nära Hapsal. Segelduken av linne och tågvirket inhandlades i Reval samt kätting och ankare i Dals bruk i Finland.

Byggkostnaderna för »Val» och övriga fartyg av samma storleksordning som byggdes i Estlands svenskbygd, belöpte sig på 4 000—5 000 rubel, vilket belopp med hänsyn till tsarrubelns köpkraft och förhållandena i övrigt utgjorde en icke så obetydlig förmögenhet.

»Val» var bemannad av skeppare och tre besättningsmän. Såväl skepparen som besättningsmännen var som regel själva delägare i fartyget. »Val» gjorde bl. a. upprepade resor till Stockholm och Västerås med ek- och askvirke från Riga och potatis från hemstränderna och dessutom årligen ett par resor med slipstenar från Gotland till Finland, Lettland och Estland.

Utgiven av Svenska Odlingens Vänner.

Redaktör och ansvarig utgivare: *Manfred Nyman.*

Redaktionssekreterare: *Lars Broman.*

Red. och exp. Eknäsvägen 2, Stockholm K.

Kustbons postgiro: 19 72 07. Tel. 53 16 37.

Utkommer 1959 med fyra nummer.

Prenumerationspris 1959 5 kr.

Annonspris: 1/1 200:—, 1/2 115:—, 1/4 60:—,
1 8 35:—

Förlovnings-, vigsel- och födelseannonser 5 kr.

Dödsannonser 20 kr.

Härnösand 1959 — Härnösands Boktryckeri Aktiebolag

Ur innehållet

<i>Svenska Odlingens Vänner 50 år</i> av Fil. dr Edvin Lagman	2
<i>Kallelse till Jubileumsårsmöte och Estlandssvensk Hembygdsdag</i>	3
<i>Rågöstiftelsen</i>	3
<i>Kartläggning av Estlands svenskbygder</i> av Fil. mag. Albert Vesterby	4
<i>Karta över byn Roslep, Rickul</i> , utförd av Anton Dyberg	5
<i>Baltiska svenskar</i> av Professor Gideon Danell ..	6
<i>Estlandssvensk utställning på Nordiska Museet</i> ..	10
<i>Mäster Anders från Gutanäs</i> av Elmar Nyman	11
<i>Jag minns staden Rågervik</i> av Fil. mag. R. J. Ejbo	12
<i>Hemlängtan</i> av Elfrida Rosman	13
<i>Något om sjöfarten på Ormsö</i> av M. N.	14
<i>Tankar om sommaren</i> av E. L.	14
<i>Söner kämpar för sin far</i>	15
<i>Eesti Päevaleht</i>	15
<i>Alfred Heldring 50 år</i> av Viktor Aman	15
<i>Brev från Nuckö</i>	16
<i>Anders Ahlström In memoriam</i> av S. A.	16
<i>Hjalmar Grenfeldt död</i> av A. S.	17
<i>Dop i Ekarö kyrka</i>	17
<i>Anna Bäckman död</i> av Katarina Hammerman ..	17

Fil. dr Edvin Lagman:

Svenska odlingens vänner 50 år

Även om vi ännu så länge saknar en fullständig översikt över SOV:s verksamhet i Estland och även om ett flertal detaljer i föreningens arbete där i detta nu är oss obekanta, kan vi utan någon större risk för misstag avge ett sammanfattande omdöme om denna kultursammanslutnings insatser från dess grundande 1909 fram till dess upplösning i Estland 1940. SOV var ett samlande organ, som tillvaratog och kanaliserade energien

i den uppväckta nationalkänslan och som mot den nationella bakgrunden strävade att höja bildningen och levnadsstandarden hos estlandssvenskarna. Karakteristiskt är det ideella draget i föreningens uppsåt och arbete, ett drag som lätt väckte genklang och hänförelse. Resultatet av sammanslutningens insatser nådde stundom ansevärda mått, så t. ex. när det gäller tillkomsten av Birkas lantmanna- och folkhögskola samt Svenska gymnasiet i Hapsal. På andra områden faller resultaten kanske inte lika omedelbart i ögonen, men vi kan lätt spåra och fastställa dem. När SOV 1940 av främmande makt upplöstes, hade föreningen hunnit organisera kulturlivet i Estlands svenskbygder, den hade bidragit till att höja den materiella standarden och den hade knutit förbindelserna med Sverige och rikssvenskt kulturliv fastare än de någonsin tidigare varit.

Man kunde ställa sig frågan, om SOV, som i Estland slog vakt om det svenska språket och den svenska kulturtraditionen och tog sig an en minoritets intressen, stundom i motsättning till majoritetsbefolkningen, var berättigat att återupplivas, när estlandssvenskarna kommit till Sverige och höll på att uppgå i det rikssvenska samhället. Svaret på denna fråga lämnas av föreningens syften och det sätt, på vilket styrelsen, alltsedan SOV den 29 mars 1945 återuppstod i Stockholm, har lyckats förverkliga dessa.

Svenska Odlingens Vänner bland estlandssvenskar i Sverige har till ändamål

att verka som förbindelselänk mellan estlandssvenskar;

att ge dem nödigt stöd med råd och upplysningar i deras strävan att finna rätt plats i det svenska samhället;

att understödja deras bildningssträvanden; att befrämja förståelsen för allsvensk samhällighet;

att vid behov representera den estlandssvenska stammen och företräda dess intressen;

att samla och vårda minnen av den estlandssvenska kulturen.

Som medel att nå dessa syften anger stadgarna upprätthållande av kontakt med och befrämjande av samarbetet mellan estlandssvenskarna, utgivning och spridande av tidskrifter och böcker samt samkväm, utflykter, kurser och föredrag.

Det vore frestande att mera ingående fördjupa sig i föreningens arbete under de gångna fjorton åren. Protokoll och årsredogörelser lämnar ju ganska detaljerade upplysningar om arbetsuppgifterna och deras förverkligande. Emellertid vill jag låta den detaljerade granskningen anstå till ett kommande tillfälle och endast peka på huvudlinjerna i verksamheten.

SOV har verkat som en förbindelselänk mellan estlandssvenskarna, och detta på de sätt som stadgarna anger: varje år har ett eller två samkväm anordnats, varje sommar har föreningen kallat till hembygdsdag, fr. o. m. augusti 1945 står föreningen som utgivare av tidskriften *Kustbon* och 1957 utgav den sångboken "Du sköna sång".

Föreningens uppgifter ansluter sig så nära som

möjligt till erfarenheter som vunnits under verksamheten i Estland men tar givetvis i realiteten sikte på de nya förhållanden, som omflyttningen till Sverige skapade. När man betraktar den andra punkten under syftet med SOV:s verksamhet får man ha detta i tankarna. "Att ge estlandssvenskarna nödigt stöd med råd och upplysningar i deras strävan att finna rätt plats i det svenska samhället" är tydligen en uppgift, som sammanlutningen av olika skäl inte tagit direkt befattning med. SOV har vare sig behövt eller kunnat utöva konsulterande verksamhet. Mycket snart efter invandringen hade estlandssvenskarna själva sökt sig möjligheter i det svenska samhället.

Det har inte heller visat sig möjligt för SOV att i någon nämnvärd omfattning ge estlandssvenskar stöd i deras bildningssträvanden. Denna fråga är endast en underavdelning av den föregående. Även i detta fall gäller det immigranternas inordnande i det samhälleliga livet. Långt innan SOV hunnit skaffa sig förutsättningar för att i detta avseende göra en insats, hade de estlandssvenskar som önskade skaffa sig utbildning av ett eller annat slag naturligtvis vänt sig till personer och institutioner, som har till uppgift att lämna upplysningar och handledning i utbildningsfrågor.

Det ideella drag i föreningens verksamhet, som var så framträdande redan i Estland, har — egenomligt nog — även här i Sverige funnit en ganska lämplig jordmån. Den allsvenska samhörigheten har knutit SOV nära till Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet, den har skapat kontakt med Gammalsvenskbyborna och närmat estlandssvenskarna till svenskarna i Finland och föreningar här i Sverige, som anknyter till finlandssvenskarna. Den ideella inriktningen får också betraktas som en av de främsta orsakerna till att den sista punkten under föreningens ändamål — "att samla och vårda minnen av den estlandssvenska kulturen" — med åren har blivit den viktigaste av alla. Man behöver bara bläddra i Kustbon för att förstå, vilket värde denna tidsskrift har som bevarare av estlandssvenska kulturella och andliga särdrag. En blick på "Du sköna sång" för i minnet sångens makt och betydelse för sammanhållningen inom den svenska folkgruppen i Estland. Och slutligen skall i detta sammanhang nämnas det vetenskapligt planerade arbete om svenskarna i Estland, — i det närmaste färdigt i manuskript — som strävar att så allsidigt och noggrant som möjligt belysa estlandssvenskarnas bosättningsorter, historia, språk, ortnamn, bildningssträvanden, näringsliv osv.

Här har nu lämnats endast ett urval av fakta rörande SOV:s verksamhet i Sverige i anslutning till §§ 1 och 2 i stadgarna. Ett fördjupat studium av föreningens handlingar ger naturligtvis utöver detta mycket, som belyser dess syften och styrelsens strävanden att förverkliga dessa. Man får det bestämda intrycket, att av de uppgifter SOV genom stadgarna åtog sig, somliga har utkristalliserats som särskilt angelägna och att just dessa ger verksamheten betydelse, mål och mening.

KALLELSE TILL
JUBILEUMSÅRSMÖTE
och
ESTLANDSSVENSK
HEMBYGDSDAG

Föreningen Svenska Odlingens Vänner högtidlighåller sitt 50-årsjubileum med årsmöte och estlandssvensk hembygdsgdag

Söndagen den 16 augusti 1959 kl 11.00
i Baggensalen, Saltsjöbaden

DAGORDNING
för S. O. V:s årsmöte:

1. Godkännande av kallelse till årsmöte
2. Val av mötesordförande och sekreterare
3. Val av två justeringsmän
4. Styrelse- och revisionsberättelse
5. Beviljande av ansvarsfrihet
6. Val av ordförande
7. Val av tre styrelseledamöter
8. Val av två revisorer och två revisorssuppleanter
9. Medlemsavgiften
10. Övriga frågor

Efter årsmötesförhandlingarnas slut serveras kaffe kl 12.30. Samvaron fortsätter kl 14.00 med föredrag, hälsningar, musik och allsång samt gammaldans och ringlekar.

Pris för kaffe med dopp 4 kronor.

Förbindelser

Tåg från Slussen

var 40:de minut kl 9.40, 10.20, 11.00 o. s. v.
Från Saltsjöbaden: kl 13.40, 14.20, 15.00, 15.40, 16.20 o. s. v.

Pris tur-retur kr 3.50, barn 6—12 år halvt pris.
Rabattkort om 10 resor kr 16.50.

Alla varmt välkomna!

Styrelsen för
Svenska Odlingens Vänner

Rågöstiftelsen

Stiftelsen har under våren flyttat sitt kansli till adress Surbrunnsgatan 8, Stockholm Va, och har telefon 320651. Kansliet är öppet vardagar 9—14, lördagar stängt.

I samband därmed önskar stiftelsen meddela att för närvarande visst kapital finnes disponibelt för utlåning i fall där vederbörande kan styrka angeläget och lämpligt ändamål t. ex. inköp av fastighet, startande eller utökande av rörelse el. dyl. Den som sålunda önskar lån har att skriftligen eller personligen hänvända sig till stiftelsen under dess nuvarande adress och därvid så utförligt som möjligt redogöra för sina lånebehov samt ävenledes uppgiva, huruvida borgen eller annan säkerhet kan ställas och i så fall beskaffenheten av densamma.

Kartläggning av Estlands svenskbygder

För att erhålla arkivmaterial gällande den vid estlandssvenskarnas överflyttning till Sverige åren 1943—44 i Estland kvarlämnade egendomen startade S. O. V. för ett antal år sedan en undersökning, med uppmaning till alla berörda att ifylla, underteckna och till S. O. V. insända ett av föreningen fastställt och tryckt frågeformulär, avseende en fullständig förteckning över all i de gamla bosättningsområdena kvarlämnad fast och lös egendom. Dessa formulär utskickades först separat och sedan, i något förenklat skick, som bilaga till Kustbon. Till följd av bristande intresse från vederbörande "fordringsägares" sida har denna utredning emellertid hittills inte givit det från början avsedda resultatet. Denna omständighet är att djupt beklaga, inte bara med hänsyn till de värdefulla urkunder som på detta sätt berövas den framtida forskningen, utan även med tanke på det intresse som dessa papper skulle haft för kommande generationer av vår egen stam. Då ett stort antal estlandssvenskar som sagt underlåtit att "deklarera" för sina tillgångar "där hemma" och för att i någon mån komplettera dessa viktiga men tyvärr ofullständiga handlingar vore det önskvärt att kartor över de skilda bygderna utarbetades. Om de gjordes efter fastställd skala skulle de sedan kunna sammanställas och klistras upp på olika, i S. O. V:s tilltänkta arkiv förvarade väggkartor. Början gjordes redan för några år sedan, då en bykarta publicerades i Kustbon. Denna gång gäller det Roslep, den västligaste och tillika den största av byarna i Rickul kommun. Kartan, 117×93 cm. i original, har utarbetats av 66-åriga f. d. hemmansägaren och båtbyggaren Anton Dyrberg, själv en av de många med kvarlämnad egendom. Originalens västra gränslinje utgöres av strandlängan 'Sånamb strände' — 'Galleggninge', medan ytterpunktarna i öster markeras av 'Bergsby Martens' i norr och 'Kappolmoen' i söder. Linjen 'Brus skosticke' (nr 24) — 'Misja' bildar gräns i norr, och i söder sträcker sig originalet till att omfatta 'Sikonbackmoen' strax intill 'Va strände'. Kartans stora format har berett oöverstigliga svårigheter med klicheringen, varför det för Kustbons del tyvärr blivit nödvändigt att reducera den till ungefär hälften av dess ursprungliga areal. Detta arrangemang gör självfallet inte full rättvisa åt Dyrbergs prydliga verk. Beskrivningen drabbar främst den östligaste av byns fyra huvuddelar, 'Östorlagge' jämte de flesta av 'karevalla' och 'gjadana' samt 'Misja'. Även de allra västligaste partierna, inklusive de olika stränderna, faller utanför. Nöden har emellertid ingen lag, och en tröst är att man fortfarande får en god uppfattning om de tre övriga huvuddelarna, 'oaendan', 'neaendan' och 'oalagge'.

Det måste på en gång reservationslöst sägas, att Dyrberg här har nedlagt ett gediget, om sakkunskap, nit och inlevelse vittnande arbete. Som genuin roslepbo har han också haft de bästa förut-

sättningar att lyckas med uppgiften. Så vitt undertecknad, som bött i Roslep intill sitt nittonde levnadsår, kan bedöma är kartan i allt väsentligt korrekt. Samma vitsord har lämnats av andra som tagit del av den. Skilda uppfattningar kan egentligen bara råda om vissa detaljer, knappast värda att beröras här. Likaså kan vissa namnformer diskuteras (Sevos, Sävos, Galleggninge, Beckgjada, Missja, Gattna), men sådant beror på vars och ens uppfattning om relationerna mellan nuckömålets ljudskick och högsvensk ortografi. Önskvärt vore att kartor av detta slag försågs med ungefärlig skala. Som det är nu kan en oinitierad inte göra sig någon föreställning om byns storlek. Då det har varit nödvändigt att ta sikte på de centrala delarna, har tyvärr 'deram(b)' och 'sånamb(b) hlete' (högspr. 'Dyrhamn' resp. 'Sandhamns idrottsplats') måst utebli. Det sistnämnda borde väl förresten ligga i korsningen 'Sånambvegen' — 'Ensko skosticke'? Likaså har Rosleps kapell fallit utanför, men det förklaras av den olägenheten att detta låg i grannbyn Ölback. Om man sedan också vid den fortsatta kartläggningen av Estlands forna svenskbygder på något sätt kunde markera löv-, barr- och blandskogsområden vore bilden fullständig. — Dessa små påpekanden kan dock inte rubba det utomordentliga totalintrycket av Dyrbergs arbete. En förtjänst bland andra är enligt mitt förmenande att namnen fått dialektal utformning; detta skulle kunna tänkas bli till gagn för sådana vetenskapsidkare som, nu när isen är bruten, vill göra nuckömålet till föremål för ytterligare utforskning.

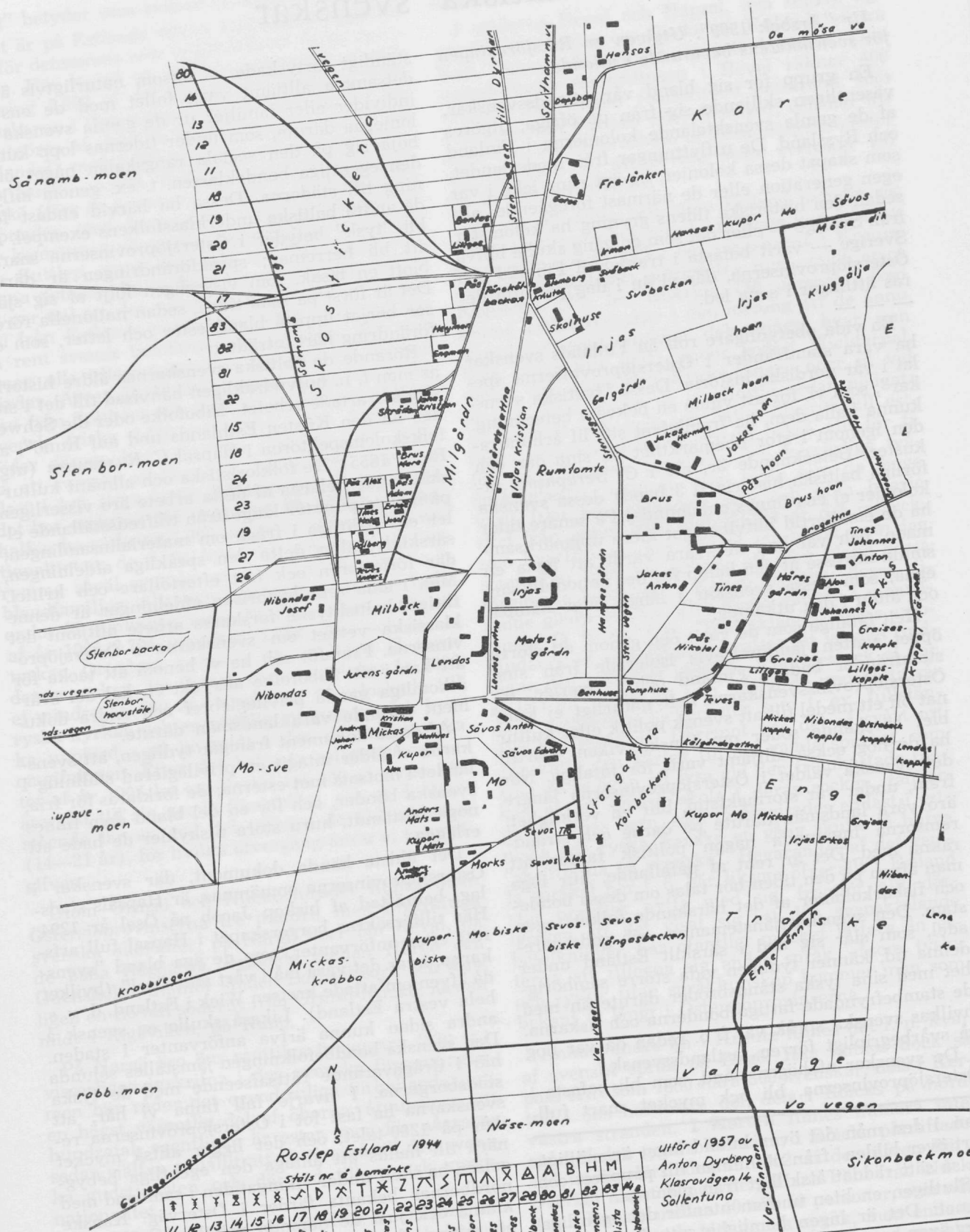
Den etymologiska uttydningen av namnet 'rohlop' får vi numera anse fullt klarlagd. Den gamla, bland roslepbor gängse och av vissa auktoriteter stödda uppfattningen att 'ro' (verbet) och 'lopp' stödda uppfattningen att 'ro' (verbet) och 'lopp' 'roslopp' (ung.—kapprodd, roddtävlingsplats; den rika tillgången på fiskebåtar och stränder skulle stödja en sådan teori) — 'rohlop' vore utvecklingsgången, får vika för E. Lagmans kanske mindre romantiska men likafullt logiskt överlägsna teori att de estniska 'rootsi' och 'lepa' skulle ha resulterat i nuckömålets 'rohlop' (se Lagmans gradualavhandling, sid. 185—186). I nämnda publikation införes däremot en nyhet, som verkar obefogad och rent av stötande, i det att den högspråkliga formen för 'rohlop' blir Rosslep. Denna namnform är mig veterligt helt ny. Är det manne det tyska 'Ross' som ligger till grund?

En blick på Rosleps karta stämmer dock knappast en gammal infödd till etymologiska funderingar. I stället känner man sig frestad att stämma lyran och på poeters vis besjunga den jord, som gett en mest; varje namn utlöser otaliga associationer, när ögat gör sitt "strövtåg i hembygden", denna vår tankes och våra minnens helgedom. Ryktet säger, att Roslep har förvandlats till skog, vilket skulle betyda, att byn numera blott existerar i vår inre syn. Ändå frågar vi oss ständigt: Kommer någon av oss nu levande roslepbor någonsin att få återse dig? Och i vilket skick?

Vi skulle kanske i en sådan situation få ännu större anledning att tacka Anton Dyrberg för att

KUSTBON

Juli

Roslag Estland 1944
Stöls nr 6 bemyrkte

	X	Y	Z	A	B	H	M
11	X	X	X	X	X	X	X
12	X	X	X	X	X	X	X
13	X	X	X	X	X	X	X
14	X	X	X	X	X	X	X
15	X	X	X	X	X	X	X
16	X	X	X	X	X	X	X
17	X	X	X	X	X	X	X
18	X	X	X	X	X	X	X
19	X	X	X	X	X	X	X
20	X	X	X	X	X	X	X
21	X	X	X	X	X	X	X
22	X	X	X	X	X	X	X
23	X	X	X	X	X	X	X
24	X	X	X	X	X	X	X
25	X	X	X	X	X	X	X
26	X	X	X	X	X	X	X
27	X	X	X	X	X	X	X
28	X	X	X	X	X	X	X
29	X	X	X	X	X	X	X
30	X	X	X	X	X	X	X

Uttörd 1957 av
Anton Dyrberg
Klasrovägen 14
Sollentuna

Karta över de centralare delarna av byn Roslag, Rickul, utförd av Anton Dyrberg.

Baltiska svenskar

Ur "Årsbok 1909". Utgiven av Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet.

En grupp för sig bland vår utlandssvenskar, väsentligen skiljande sig från de öfriga, utgöres af de gamla svensktalande kolonierna i Finland och Ryssland. De utflyttningar från moderlandet, som skapat dessa kolonier, ha ägt rum, icke i vår egen generation eller de närmast föregående: allt sedan den historiska tidens gryning ha kolonister från Sverige — eller det som en gång skulle blifva Sverige — varit bofasta i trakter af Finland och Östersjöprovinserna, där vi än i dag påträffa deras ättlingar i sena led.

En vida obetydligare roll än Finlands svenskar ha våra stamfränder i Östersjöprovinserna spelat i vår nordiska historia. Dessa "baltiska svenskar", som vi, för att vinna en bekväm beteckning, kunna kalla dem, ha framlevat sitt lif århundraden igenom i stor obemärkthet på sina öar och kuster. Betecknande är, att i C. Seraphims utförliga baltiska historia (i 3 band) dessa svenska kolonier ej ens finnas omnämnda! På senare tider ha de emellertid blifvit något mera uppmärksammade, och väl kan det vara värdt att ägna en smula intresse åt den kamp för det nationellt sär-egna, som dessa svenskar i långa tider kämpat och ännu i dag utkämpa.

Helt fåtaliga som de varit och genom ett större öppet vatten jämförelsevis isolerade från sina stamfränder både i Finland och i Sverige, ha Östersjöprovinssvenskarna helt naturligt ej kunnat bli ett medel till att svensk politik eller kultur blef härskande söder om Finska viken. Därtill ha de nog också alltjämt varit för fåtaliga. När det svenska väldet i Östersjöprovinserna längre fram, under vår stormaktstid, blir en verklighet, äro våra landsmän därute på öarne och strandremorna ingalunda någon politisk faktor att räkna med. Det är rent af påfallande, hur föga man äfven på den tiden hör talas om dessa bonde- och fiskarkolonier af det härskande folkets egen stam. Den svenska tjänstemanna- och godsägareadel, som slår sig ned i särskilt Estland under denna tid, känner tydligen vida större samhörighet med sina tyska ståndsbröder därute än med de stambefryndade fattiga bönderna och fiskarna, hvilka svenska språk väl f. ö. redan då var nog så svårbegripligt för en fastlandssvensk.

De svenskar af högre stånd, som bli bofasta i Östersjöprovinserna, bli ock mycket snart full-

han, i den mån det över huvud taget är möjligt, fört över bilden från näthinnan till papperet och på så sätt räddat åtskilligt från glömska.

Slutligen en liten undran utanför det egentliga ämnet: Det är ingen hemlighet att Anton Dyrberg även har en poetisk ådra. När skall hans dikter bli tillgängliga för en vidare estlandssvensk, eller gärna allsvensk, läsekrets?

Albert Vesterby.

ständigt förtyskade — liksom naturligtvis äfven detsamma alltjämt varit fallet med de enstaka individer eller familjer ur de gamla svenska kolonierna därute, som under tidernas lopp kunnat höja sig på den sociala rangskalan något öfver den egentliga bondeklassen. t. ex. genom inflyttning till städerna. Dessa ha härvid endast följt de andra baltiska underklassfolkens exempel. Att bli "tysk" betyder i Östersjöprovinserna snarast att bli herreman; språkförändringen är därvid blott en bisak, som visserligen följt af sig själf. Det är först på sista tiden, sedan nationella rörelser börjat uppstå bland ester och letter, som en förändring häri inträdt.

Rörande de baltiska svenskarnas äldre historia är man f. n. hufvudsakligen hänvisad till det i sitt slag storartade arbetet "Eibofolke oder die Schweden an den Küsten Esthlands und auf Runö", af folkskoleinspektören i Hapsal C. Russwurm (utg. Reval 1855). De folkloristiska och allmänt kultur-skildrande delarna af detta arbete äro visserligen på många punkter långt ifrån tillfredsställande eller ens pålitliga i fråga om materialinsamlingen; särskildt gäller detta den språkliga afdelningen, där författaren ock fått efterföljare och kritici. Men i sina rent historiska afdelningar är denne flitige, baltisktyske forskares arbete alltjämt det klassiska verket om svenskarna i Östersjöprovinserna. Framför allt ha vi honom att tacka för att han i sitt Eibofolke aftryckt en hel del svår-åtkomliga gamla privilegiebref och andra dokument rörande våra landsmän därute.

Af dessa dokument framgår tydligen, att svenskarna af ålder intagit en privilegierad ställning i landet i motsats mot esterna; de förklaras för fria, svenska bönder, och för en del bland dem finnes noga bestämdt, huru stora utskylder de hade att erlægga.

Det äldsta kända dokument, där svenskar i Östersjöprovinserna omnämnas, är Hapsals stads-lag, bekräftad af biskop Jacob på Ösel år 1294. Här tillförsäkras borgerskapet i Hapsal full arfsrätt efter anförvanter, som de äga bland "svenskarna, hvar det vara må i vårt stift Ösel" (hvilket då äfven omfattade kretsen Wiek i Estland, d. v. s. hela vestra Estland). Likaså skulle en svensk å andra sidan kunna ärfva anförvanter i staden. Den svenska bondebefolkningen jämställes sålunda här i ifrågavarande rättsafseende med de tyska stadsborgarna. I hvarje fall finna vi här, att svenskarna ha fast fot i Östersjöprovinserna redan på 1200-talet, och det ligger alltså mycket nära till hands att antaga den egentliga bebyggelsen ha skett under vikingatiden i samband med nordbornas bekanta färder i Österväg. Kanske kunna ock just de nämnda privilegierna utgöra ett minne af att de en gång som vikingar slagit under sig öarna och delar af kusten. Tämlichen säkra bevis för att det var redan under heden tid, som svenskarna slog sig ned därute, föreligga f. ö. i sådana ortnamn som Odensholm, Torsgrundet (utanför Ormsö), Harga (bynamn på Nuckö;

”harg” betyder som bekant hedniskt offerställe).

Det är på Estlands västra kust och ett par öar utanför densamma som vi påträffa de flesta svenskarna. Här bo på ett tämligen enhetligt område omkring 5.000 af de tillsammans omkring 6.500 svenskarna i Östersjöprovinserna. Området i fråga utgöres af dels ön Ormsö (mellan Dagö och fastlandet) med 2.200 svenskar och 3 à 400 ester, dels Nuckö socken, hvilken utom det egentliga Nuckö (förr en ö, men nu i följd af landhöjningen förbunden med fastlandet) också innefattar ett par kommuner på gamla kuststräckan, Rickholtz och Suttlep, samt den lilla ön Odensholm. På denna sistnämnda, en liten för sig liggande holme ett par mil om det egentliga Nuckö och en knapp mil från Estlands nordvästra udde Spitham, bor en rent svensk befolkning, något öfver 100 personer, alla tillsammans i en by med sju stycken gårdar. Äfven Rickholtz’ kommun, på kuststräckan från Spitham och söderut, är hufvudsakligen svensk (cirka 1.100 personer), men i Suttlep, söder därom, har estniskan gått segrande fram, så att svenska språket f. n. hålles fullt uppe endast i två stora byar, Kluttap och Suttlep, där det bor omkring 500 svenskar. På själfva Nuckö-halfön bo omkring 1.000 personer af hvardera nationaliteten; de flesta byar och många gårdar inrymma såväl svenska som estniska familjer och blandfamiljer. Allt som allt innefattade den lutherska församlingen inom Nuckö socken i början af år 1905 2.704 svenskar, 1.734 ester och 26 st. tyskar. Ortodoxa personer finnas högst få inom denna socken. På Ormsö däremot blefvo år 1886 ej mindre än 600 af svenskarna öfverlockade till ryska kyrkan och en prydlig grekisk-katolsk kyrka uppfördes på ön midt i den gammalsvenska omgifningen. Efter det bekanta religionsmanifestet af år 1905 ha emellertid nu 400 af dessa 600 återgått till sin gamla församling, och af de återstående lär en god del tillhöra de åldersklasser (14—21 år), för hvilka öfvergång ännu ej är medgifven.

Utom Ormsö och Nucköområdet finnas inom Östersjöprovinserna tre mindre, men lifskraftiga svenska ökolonier, på Nargö norr om Reval, på de båda Rågöarna, liggande mellan Nargö och Odensholm, utanför staden Baltischport, och slutligen en tio mil söderut från Ormsö-Nuckö, nästan midt i Rigaviken, på Runö.

På Nargö äro öns samtilga inbyggare (330 st.) visserligen inskrifna i den svenska församlingen, men här råder det egendomliga förhållandet, att en högst väsentlig del af öborna, åtminstone ett hundratal, egentligen är ester, men för några år sedan själfva anhållit att få öfvergå till den svenska gudstjänsten och därmed till svensk språk-nationalitet.

De 350 Rågöborna (*ajboa*, d. v. s. öborna) äro liksom sina grannar Odensholmarna (*holmboa*) rent svenska, och samma är förhållandet med de 270 inbyggarna på Runö, den enda baltiskt svenska kolonien, som ej ligger inom Estland. Liksom Ösel, hvars hufvudort, staden Arensburg, för Runöborna är den närmaste representanten för

yttervärlden, hör Runö till det lifländska guvernementet.

I städerna Reval och Hapsal, den senare liggande strax söder om Nuckö på Estlands västra kust, finnas ock numera svenska kolonier. Den svensk-finska församlingen i Reval räknar 400 svenska medlemmar (oafsedt ett hundratal, som stammar från Finland eller Sverige), och här utföres f. n. ett ifrigt arbete af församlingens pastor och klockare för att bevara dessa svenskar vid sin gamla nationalitet.

På ett par olika håll inom Estland befinna sig däremot svenska kolonier i utdöende just i denna generation. Detta gäller om svenskarna i Kreutz’ socken på Estlands nordvästra kust, midt emot Rågöarna. Här bo, omkring 250 personer, som kunna kallas svenskar i den mening att de ännu kunna det gamla språket, dels i några byar, som lyda (eller förr lydt) under godset Wichterpal, dels i den stora byn Kurks längre norr ut vid kusten. Faktiskt ha de emellertid redan nödgats att så godt som helt och hållet öfvergå till estniska nationaliteten; de äro ju också allt för få för att i längden uppehålla den besvärliga tvåspråkigheten, lämnade utan hjälp som de länge varit från presterskapets sida och utan hvarje stöd från annat håll. Outplånligt är det intryck, som kvarlämnats hos mig af ett besök, som jag sommaren 1908 fick tillfälle att göra bland dessa förglömda landsmän i Kreutz’ socken: deras rörande glädje att för allra första gången i mannaminne få besök från ”Svenskland”, deras uppjudande af sina yttersta krafter att värdigt undfagna den märklige gästen, — om det ock ej var så lätt för denne att som sig borde uppskatta sådana estländska läckerheter som t. ex. fullständigt råa flundror! Däremot var det ej svårt att uppskatta den kärlek till det gamla språket, som kom deras ögon att lysa vid den framkastade tanken på en svensk skola i deras socken, tanken på att deras barn, som undervisades endast i estniska och ryska, kanske en gång skulle få blifva ”skriftlärd på svenska”. Bevarandet af det gamla språket har f. ö. här liksom öfverallt i Estland stor praktisk nytta med sig, framför allt därigenom att det visat sig att den svensktalande befolkningen har ofantligt mycket lättare än esterna att tillegna sig andra språk, såsom tyska och ryska; utan språkkunskap kommer man som bekant ej långt i Östersjöprovinserna.

Ännu mindre än i Kreutz finnes det f. n. kvar af svenskt språk på Dagö. Här funnos dock så pass sent som 1850 nära 300 svenskar, dels i Kertell i öns nordöstra del, dels i Röicks på nordvästra stranden. I Kertell finnes numerä intet spår af den gamla kolonien; i Röicks påträffades vid besök därstädes år 1902 af den äfven här i Sverige något kände herr Hans Pöhl från Nuckö (nu i Reval) mellan 40 och 50 personer, som nödtorftligen kunde sitt gamla språk, men endast i en enda gård, Mikkasgården, användes svenskan som hemmets dagliga språk. Där fanns då i den gården en treårig flicka, som ej kunde något annat språk än den gamla svenska Dagödialekten

— i detta nu håller väl äfven hon på att lära sig estniska!

I Röicks på Dagö hölls år 1641 en biskopsvisitation, därvid visitorator bl. a. skall ha yttrat, att hälften af socknen var svensk, samt tillika bestämt, att svenskarna, som alla kunde estniska språket, skulle tillhållas att också besöka den estniska gudstjänsten. Det är eget, att detta äldsta bevis på det baltiskt-tyska prästerskapets nitälskan för att få de baltiska svenskarna öfver till estnisk nationalitet, skall stamma just från Estlands svenska tid, från Sveriges stormaktstid! Men med detta yttrande, att alla svenskarna i Röicks redan i första hälften av 1600-talet kunde estniska språket, bör också sammanhållas det faktum, att det var från denna socken, som, 140 år senare, ej mindre än 1.000 svenskar utvandrade och grundlade den ännu i dag lifskraftiga kolonien Gammalsvenskby, som i snart nya 140 år framgångsrikt fört kampen för svenskt språk och nationalitet mot rysk och tysk omgifning. Vill man så göra kedjan fullständig genom att tillika erinra sig de små nya utvandrargrupperna borta i Kanada, hvilka likaså, samtidigt med att de naturligtvis tillagna sig sina nya grannspråk, bevara sitt gamla svenska språk — då må man väl känna en smula stolthet öfver både den seghet och den förmåga af anpassning, hvaraf den svenska stammen här visat sig mäktig. Men den i stort sedt mycket passiva roll, som det gamla hemlandet tiderna igenom fullföljt gent emot dessa sina barn i förskingringen, inbjuder icke till fullt lika själfbelåtna reflexioner.

* * *

Räknar man samman de något öfver 700 Gammalsvenskbyborna med de cirka 6.500 svenskarna i Estland och på Runö, få vi alltså f. n. en summa på 7.000 och ett par hundra svenskar i Ryssland af baltiskt svensk stam. Förr ha de säkerligen varit något talrikare. Russwurm beräknar, att det på 1600-talet skulle funnits 12.000 svenskar i Östersjöprovinserna, hvaraf dock 5.000 varit bosatta i Reval och Narva. I hvarje fall ha emellertid betydligt större landområden förr innehafts af våra landsmän; så hela västra kuststräckan från Baltischport till ett godt stycke söder om Hapsal — de nu obetydliga kolonierna på ett par håll inom Kreutz socken, det ännu fullt svenska Rickholtz och byarna Suttlep och Kluttap söder därom äro rester af denna sammanhängande svenska bygd, vidare den sedan länge fullständigt estniserade halfön Sworben på Ösel m. m.

De gamla privilegiedokument, som förut om talats och hvaraf kopior förvaras på ett par af öarna, ha säkert alltjämt spelat en stor roll för vidmakthållandet af den nationella känslan bland svenskarna därute. Äfven när godsherrn förvandlat dem till lifegna trälar, fullt jämnställda med esterna, ha de dock känt sig i grund och botten stå öfver dessa sina grannar, och de ha ej heller tröttnat att om och igen, med växlande lycka, klaga om myndigheterna, alltjämt med åberopande af sin "gamla rätt".

På de mindre öarna, Rågöarna, Odensholm och

Runö, äro ännu i dag de gamla privilegierna i hufvudsak gällande. På dessa öar kan därför också ett visst välstånd sägas vara rådande, om ock lefnadssättet, kanske egentligen af stark konservatism, ännu i dag är mycket torftigt och vanor och bruk föra en direkt in i längst försvunna tider. Albert Engström har i ett par artiklar i Strix om ett Odensholmsbesök (omtryckta i Mitt lif och lefverne, s. 79 f.) på ett mästerligt sätt gifvit uttryck åt den gammaltidsstämning, som så starkt slår emot en här ute bland dessa övenskar. "I den stora, svartrökta, rena stugan dukas vår kvällsvard upp av kraftiga, blåögda kvinnor. På bänkarna bredvid oss sitta våra gamla blonda vikingar med vackert skurna ansikten och fråga oss om Sverige, men vi öfvervåldiga dem med frågor om Odensholm. Öfver dörrposten läser jag årtalet 1905 och frågar, hvarför just detta årtal står där. Hvarje nyår målas det nya årtal dit i hvarje stuga för att öborna skola komma i någon slags kontakt med tiden, som flyr. Ty faktiskt är deras lif inrättadt på samma sätt som vårt för ett halft årtusende sedan." — —

Mitt eget kanske starkaste minne från Odensholm är väl från den eftermiddagsstund på andra dagen af min vistelse där, då jag var nog bekant med "Holmboarna", för att få se och läsa de gamla privilegierna i deras egna exemplar. Det var inte utan en viss högtidlighet, som jag fördes in i en "spikkar" (visthus) vid Erkesgården, den förnämsta gården på ön, den, där stamfadern, "Erik från Sandhamn", enligt sägnen slagit sig ned; så skockade man sig kring "herrn från Svänsklånd", för att höra, när han, sakta stäfvande sig fram, föreläste från de gulnade pappren om deras gamla rättigheter och privilegier. Sedan blef det storpolitik i stugan, och det var inte utan att det blef ett rätt tappert gräl också mellan två olika partier. Från ena hållet påstods, att dessa privilegier kunde af ingen mänsklig makt fråntagas dem, ty i Stockholm och Petersburg fanns det likalydande exemplar, och där hade svenska kungar och ryska kejsare skrivit under med egen hand och "käsarn mo nu sja (så) håld sitt ajj (eget) ord". Men så svaras från andra sidan, att "käsarn, hann gär allt som en sålvor vill, käjsarn hann rivor kanske pappre såndor å hoivar langt bårt e". "Barra (men) käjsarn goor, änt gör hann Holmboa illt ingeting, änt gär-n". — "Käjsarn ä no goor, barra storkara lju käjsarn fulldor äisket (alltid), å stor-kara villa äisket gärra fätte (fattig) bondman skadda, å änt kändor käjsarn tel Hålmboa ingeting." — Och så vädjades det till "svänshärrn", och han hade visst inte hjärta till annat än att ställa sig på optimisternas sida och söka stödja deras gamla svenska tro på att lag och rätt alltid måste betyda något här i världen.

Äfven Rågöarna göra, liksom Odensholm, på det hela ett ursvenskt intryck, om ock ett och annat mera modärnt drag här skönjes i folkets yttre kulturförhållanden. Öarna tillhöra godset Padis på fastlandet (det gamla cistercienserkloster), men ett i Estland enastående förhållande af frihet och frimodighet från böndernas sida äger

här rum mellan godsägare och underlydande. De båda öarna, som f. ö. i sitt folkliif förete en del karaktäristiska olikheter, äro värda sin egen, utförliga skildring.

Från ett kort besök på Nargö har jag det intrycket, att svenskarna därstädes lefva under, för att vara i Estland, mera "modärna" förhållanden. Det gamla — och intressanta! — var här bortnivelleradt. Alla jag träffade talade en prydlig högsvenska med finsk brytning. Boningshusen voro i allmänhet snyggt och trefligt inredda efter finskt mönster. De flesta män ha här som på Odensholm i sin ungdom varit på långturer på sjön med finska och andra fartyg, men återvända till sin ö och anlitas här mycket som lotsar i de svåra farvattnen utanför Estland. De unga flickorna bruka taga tjänst i Finland, särskildt i Helsingfors, och återkomma sedan med en sparad penning och vetskap om hur ett hem skall skötas. Ön har aldrig lydt under någon godsägare, utan hör direkt till ryska kronan.

Inom Nuckö socken med undantag för Odensholm, alltså på det egentliga Nuckö samt i Rickholtz och Suttlep lefva svenskarna under helt andra förhållanden än på de hittills nämnda orterna. De ha nämligen här i långliga tider lydt direkt under stora gods: Rickholtz-godset, som omfattar hela Rickholtz och Suttleps kommuner, samt Paschlep, Lyckholm, Birkas och Schodanäs på det egentliga Nuckö. Svenskarna lefva här i gemen under torftigare förhållanden än hvad man nog kan uppleta inom någon svensk kommun i Sverige. Bostäder, föda, kläder och allt vittna om att de här föra — eller åtminstone intill allra senaste tid fört — estländska arrendebönders osäkra och sorgliga tillvaro, och detta framträder nog ock i deras skick och sätt, det är ej längre öbornas trygga och raka hållning! Kampen för den gamla nationalitetens bibehållande har emellertid här, åtminstone på senare tiden, förts särskildt medvetet, och det är härifrån, som ansatsen till ett allmänt baltiskt-svenskt nationellt uppvaknande har utgått.

Liksom Nargö, lyder numera äfven Ormsö direkt under ryska kronan. Den siste enskilde ägaren af godset Magnushof, som innefattar hela ön, en baron Stackelberg dog för ett tiotal år sedan. Hans ende son ansågs ha varit med om mordet på kejsar Alexander II och uppges lefva i landsflykt någonstädes utanför Rysslands gränser. I hvarie fall har ön, som sagt, kommit i kronans ägo, och böndernas villkor ha härigenom blifvit ofantligt mycket bättre än under det gamla Stackelbergska regementet. Detta skildras såsom äfven i Estland enastående obarmhärtigt, och föliderna däraf framträda ock mycket bjärt i den både fysiska och andliga degenaration, som måste sägas i det hela utmärka Ormsöborna på ett helt annat sätt än hvad fallet är med Nuckös svenskar.

I slutet af 1870- och början af 1880-talet bedrefs inom samtliga de svenska orterna i Estland en missionsvärksamhet, utgången från Evangeliska fosterlandsstiftelsen i Stockholm. I det hela har denna värksamhet utan tvifvel värvat mycket

godt, om det ock må beklagas, att ledarna af den samma ej tyckas ha insett fördelen för estsvenskarna af att bevara sin gamla nationalitet. "Det nationella måste stå tillbaka för det religiösa", hette det, och så predikade man på estniska för att nå större skaror, uppfostrade unga estsvenska predikanter till att göra sammalunda och bidrog så på sina håll, där svenskan just kämpade den afgörande kampen mot estniskan, till denna senares seger, — för att nu icke tala tala om, att denna rörelse öfverallt bekämpade och i hög grad lyckades utrota mycket gammalsvenskt i skick och sed, de gamla folkdräkterna, gamla ringlekar och danser, högtidligt bröllopsfirande o. s. v.

Trots detta måste dock som sagt rättvisligen erkännas, att den ifrågavarande rörelsen på de flästa svenska orterna där ute i många afseenden höjt befolkningen genom det i hvarje fall energiska och hängifna arbete, som dess män under svåra yttre förhållanden utförde. Med tacksamhet erkännes ock i de estsvenska trakterna, att ett kraftigt uppsving bland dem i både moraliskt och mera speciellt religiöst afseende daterar sig från den nämnda verksamhetens dagar, om det också har gått upp för den yngre generationen, att det gamla sättet att tillämpa grundsatsen om "det religiösa före det nationella" här mycket snart skulle visa sig leda till andlig tillbakagång i st. f. utveckling.

"Det nationella" sättes faktiskt nu icke längre tillbaka, man kan tvärtom, som förut antydts, konstatera en "nationell samling" i smått äfven här ute sedan några år tillbaka. Det är inom Nuckö, som denna nya rörelse har haft sin egentliga utgångspunkt, men den kan redan sägas omfatta samtliga de svenska orterna i Östersjöprovinserna, och äfven med Gammalsvenskby har man upprättat förbindelser.

Det mest framträdande draget i denna nya rörelse torde vara, att bildningsbehovet väckts till lif, men svensk bildning är det man nu längtar efter. Det stora målet och den stora planen f. n. är att åvägabringa någon slags högre undervisningsanstalt för de baltiska svenskarna. Man har ock nyligen, med ryska myndigheternas tillstånd, lyckats åvägabringa en förening "Svenska odlingsvännern i Estland", som bl. a. äfven vill verka för detta mål, men pengar fattas — och här vore för visso en den mest tacknämliga uppgift för svenskt mecenatskap att träda hjälpande emellan i svensk kulturs kamp för lifvet.

Våra baltiska landsmän ha emellertid ingalunda nöjt sig med att endast planera för framtida uppgifter, man kan i det nationella arbetet därute redan peka på vunna resultat. Inom Nuckö har man, genom god hjälp från Sverige, lyckats få till stånd ett ej så obetydligt folkbibliotek. Det förfogar f. n. öfver mer än 2.000 band och är fördeladt på fem filialer, af hvilka den i byn Höbring i Rickholtz uppgifves lämna öfver 1.000 boklån årligen. Även på Ormsö och Rågöarna samt bland svenskarna i Reval ha på senaste tiden mindre bibliotek uppstått. Och det isolerade och eljest så efterblifna Runö har i detta afseende, tack vare

en svensk mecenat, blifvit lyckligare lottadt än någon af de svenska orterna i Estland.

Att en själfuppfostrande verksamhet pågår bland estsvenskarna, framträder f. ö. i att en nykterhetsförening, liksom ock en anspråkslös musikförening bildats inom Nuckö och båda föra ett friskt lif; och härpå torde man ock kunna finna ett bevis däri, att under de senaste årens revolutionära förhållanden i Östersjöprovinserna svenskarna icke på något håll nedlåt sig till några våldsgärningar. De framställde dock "sina berättigade fordringar", enligt uttrycket i ett bref därifrån, och deras villkor, där de varit hårdast, ha äfven blifvit något lindrade. De flesta godsägare våga ej längre förhindra bönderna att friköpa sina gårdar, om de ock betinga sig oskäligt höga pris.

Ett annat utslag af den nya nationella rörelsen finna vi däri, att våra baltiska landsmän sedan några år tillbaka, tack vare ett duktigt initiativ af Nuckö-klockaren Johan Nymann och den nämnde hr Hans Pöhl, äga sin egen almanacka på svenska språket (gamla stilen!) och alltså ej längre behöfva anlita estnisk sådan, sedan de gamla runkalendrarna kommit ur bruk och hamnat i Stockholms eller Helsingfors' museer. Denna lilla årsskrift, som på så sätt utgår till alla eller de flesta svenska hemmen i Östersjöprovinserna och i Gammalsvenskby och som kanske i många af dem är den enda boken utom bibel och psalmbok, utgör naturligtvis ett kraftigt band mellan svenskarna därute. I densamma talas ock år för år entusiastiska ord på vers och prosa om plikten att — i all trohet mot den ryska öfverheten naturligtvis — bevara och vårda det gamla språket och gammalsvensk sed och skick, på samma gång som där ock efter bästa råd och lägenhet ges praktiska anvisningar för jordens skötsel och annat af detta lifvets mångahanda. Helt egendomlig verkar f. ö. den lilla publikationen på en svensk, med dess många rysktkejsersliga namns- och födelsedagar, de gamla helgonnamnen, väderleksuppgifterna, spåren af den estsvenska dialekten i språket o. s. v.

Bland framtidsperspektiven hägrar nu ock för de ledande männen därute, att man skulle kunna få till stånd en baltisk-svensk månadstidning, den lilla årsboken räcker ej längre till för allt man ville ha sagdt sina landsmän, såsom man ju väl kan fatta. Också här saknas "endast pengarna". Vi kunna ej lämpligare sluta desas rader om våra landsmän därute i österled än med en varm vädjan till hvar och en som läser dem, att ha en smula i minne dessa våra landsmäns faktiska belägenhet — deras faktiska behof af hjälp. Här finnas f. ö., som lätt synes, flera olika sätt att ingripa hjälpende.

På få ställen i världen, om ens någonstades, torde väl svenska böcker vara så välkomna, som härute, och om än detta behof på sista tiden börjat att i någon mån tillgodoses, gäller det nog ännu om de flesta svenska trakterna i Östersjöprovinserna, att bokförrådet ej på långt när motsvarar läslusten.

Den, som ville tillmötesgå de baltiska svenskar-

Estlandssvensk utställning på Nordiska Museet

På framställan av Svenska Odlingens Vänner kommer Nordiska Museet i höst att anordna en specialutställning av museets estlandssvenska samlingar, som hitfördes i början på 1920-talet från de olika svenskbygderna i Estland. Samlingarna förvaras i vanliga fall på grund av utrymmesbrist nedpackade i museets förvaringsutrymmen och är alltså ej tillgängliga för allmänheten. Det är m. a. o. fråga om ett högst unikt tillfälle, som troligen ej kan förväntas återkomma inom rimlig framtid.

Den direkta anledningen till händelsen är Svenska Odlingens Vänner 50-årsjubileum, som Nordiska Museet och Svenska Odlingens Vänner velat högtidlighålla på detta sätt. I första hand står vi estlandssvenskar i stor tacksamhetsskuld härför till Nordiska Museets ledning och Intendenten Albert Eskeröd, som välvilligt ställt sig i spetsen för arrangemanget. Utställningskommisarie blir tjänstemannen vid Nordiska Museet, fil. dr Eerik Laid.

Utställningen kommer enligt de preliminära planerna att invigas fredagen den 11 september kl 17.00 och att hållas öppen under ungefär en månad. Närmare upplysningar kommer att lämnas på Hembygdsdagen i Saltsjöbaden.

Nordiska Museet, som ligger helt nära Djurgårdsbron på Kungl. Djurgården i Stockholm, hålles öppet för allmänheten vardagar kl 11.00—17.00 och söndagar kl 12.00—17.00.

Nordiska Museet och Svenska Odlingens Vänner utgå ifrån att *alla* estlandssvenskar, både gamla och i första hand de unga, som ej fått se eller också redan hunnit glömma den gamla hembygden, mangrant komma att besöka museet under den tid utställningen varar.

nes längtan efter flera personliga förbindelser med vårt land, genom att t. ex. öppna korrespondens med någon därute, skulle lätt kunna finna en intelligent korrespondent, en vaken iakttagare och skildrare af det egendomliga lifvet därute och alltid full av intresse för meddelanden från det älskade "Svenskland" — han skulle kanske f. ö. få anledning att förundra sig öfver hur sällan det insmyger sig något språkfel i en sådan korrespondents högsvenska, trots det att hans modersmål och dagliga talspråk är en dialekt, som är än mer egenartadt utvecklad (och delvis forntrogen) än måhända någon af våra mest periferiska dialekter inom landet. Men det som dock mest slår en i breffen därutifrån, det är först och sist den hoppfulla glädje och den framtidstro, som trots alla svåra yttre förhållanden, hvilka kunde ge anledning till misströstan, alltjämt uppbär dessa svenskers arbete för en nationell framtid. Det är denna deras starka förtröstan i ett ideellt sträfvande, som ock tillförsäkrar dem framgång i det egna arbetet: i grund och botten ha de sin sak i egna händer, — hur tacknämligt än ett handtag kunde vara i dessa tider af kraftig växt — ett handtag från dem, som äro närmast till att ge det, från oss.

Gideon Danell.

Mäster Anders från Gutanäs

I vår gamla hembygd — detta självhushållningens samhälle — var det nödvändigt och naturligt att en bonde eller fiskare skulle kunna förfärdiga det mesta som behövdes för gården eller för fisket. Men även i ett sådant samhälle måste vissa specialister anlitas. Man behövde i regel inte gå långt efter dem. Vissa svenskbyar hade t. ex. skickliga båtbyggare, andra ugnsmakare, vagnmakare, smeder och andra åter skräddare, skomakare, gällare osv. I så gott som varje by kunde man påträffa en eller flera "specialister".

Min barndomsby Gutanäs i Nuckö socken utgjorde därvidlag inget undantag. Här fanns sålunda bl. a. en skicklig bysmed, känd för sina vassa liar, här fanns de som kunde täcka halmtak men här fanns f. a. skickliga skomakare. Skomakeri för hemmabruk bedrevs lite varstans men till de tre skomakarna i Gutanäs kom beställningar från hela Nuckö, ja t. o. m. från Hapsal och ännu längre bortifrån. Det rådde en viss arbetsfördelning bland dem. En av dem hade specialiserat sig på sjömansstövlar, en annan tillverkade nättare skor till konfirmander och brudfolk osv. Alla tre var yrkesmän som använde ypperligt material till sina arbeten.

Fastän var och en av dessa min hembys skomakare skulle vara värd en särskild framställning, skall jag dock i detta sammanhang endast ägna mig åt en av dem, nämligen Kroske Anders — en nu nära 90-årig hedersman som det svenska samhället sörjer väl för. Det var tjugo år sedan jag sist såg Anders och minnena av honom hör alltså de tidigare ungdomsåren till.

Anders har kanske aldrig själv kommit att reflektera över vilken betydelse han hade för flera generationer gutanäspojkar. Inte därför att han omsorgsfullt reparerade deras skor eller tillverkade nya åt dem utan f. a. såsom deras främste underhållare. Han var för oss pojkar vad jag föreställer mig att radio och TV är för våra dagars skolbarn. Frågan är om inte Anders själv tog sin uppgift som konversatör och upplysare på lika stort allvar som sitt skomakaryrke. Han ville gärna bli betraktad som vardagsfilosof och realpolitiker. Han ville också gärna inviga sin lyssnarskara i geografiens fascinerande värld och stannade då med förkärlek vid länder och folk ända bort i det Fjärran Östern. Manschuriet, Kina, Japan, se där hans favoritländer. Den gula rasens framtid var ett ofta återkommande tema.

För den utomstående måste mäster Anders ofantliga intresse för förhållandena i dessa fjärran länder och hans initierade kunskaper om dem te sig förbryllande. Vi som var grannar var bättre orienterade. Saken var den att Anders i sin ungdom tillsammans med en annan bybo lockats att emigrera till det fjärran Manschuriet. De tsar-

ryska myndigheterna försökte nämligen värva en del dugliga jordbrukare och fiskare till sina avlägsna kolonier. Utvandrarerna förespeglades goda framtidsmöjligheter och det var inte bara de två unga männen från den lilla svenskbyn Gutanäs som lockades av anbuden och det hemlighetsfulla Östern. Det visade sig emellertid att utsikterna att komma någon vart inte alls var ljusa för våra emigranter och de fick nog efter ett halvår därborta. Efter många och långa äventyr var de omsider hemma igen i guvernementet Estland hos sina kära anhöriga. Den ene av dem vilar i hemsocknens mull sedan ett kvartssekel, den andre, Anders, är alltså i det nya hemlandet Sverige.

Vistelsen i Fjärran Östern blev alltså kort och utbytet därav minimalt sett ur materiell synpunkt men den gav Anders oerhörda rikedomar i form av underhållningsmaterial. Man behövde bara lyssna på Anders utläggningar om själva resan, om den oändligt långa transsibiriska stambanan eller om de ändlösa öknarna, den bottenlösa Bajkalsjön för att få en uppfattning om hur meningslöst liten ens egen hembygd var. När Anders sedan kom in på djurlivet och jättefiskarna — störar och andra — som det vimlade av i floderna därborta vattnades det i munnen på mången ung sportfiskare. Men inte kunde det väl vara sant att det fanns så stora störar att romskörden från en enda blev flera hundra kilo? Jo, naturligtvis. Trodde vi att Anders satt här och fabulerade, va? För att få det hela bestyrkt brukade Anders ofta vid sådana tillfällen fråga sin kamrat från resan om det han berättade månne inte var till punkt och pricka med sanningen överensstämmande. Kamraten som var en fämäld och saktmodig man instämde villigt men var snar att reservera sig så snart vi kommit utom hörhåll för mäster Anders.

Hur som helst. Anders fantasiutflykter förde oss pojkar, som bodde i den lilla byn en bit från allfarvägen, ut i den vida världen. Vi lärde oss småningom en hel del om Kina och Japan, om järnvägsstationerna längs den sibiriska banan och t. o. m. några kinesiska ord — om det nu var kinesiska. Anders tillät dock ingen att tvivla på den saken. Var han riktigt glad sjöng han en visa av "kinesiskt" påbrå. Jag minns endast att den lät ungefär som "Hap, hap, hap, halili". Ramsan upprepades som när en grammofonskiva spårat ur och verkade ganska äkta kinesisk.

Men mäster Anders hade många strängar på sin lyra. Han var sålunda mycket intresserad av den allmänna politiska utvecklingen. Han visste precis hur den ena eller andra situationen skulle lösas, hur bolsjevikerna i Ryssland tänkte handla, vad Hitler hade i kikaren osv. Det fanns inte så gott om tidningar på den tiden och ännu klenare var det med beståndet av radiomottagare, men allt

detta var av mindre betydelse, menade Anders. Den som hade det rätta förståndet kunde nog lägga ihop två och två ändå. Och ibland kunde han få förundransvärt rätt. Jag kommer så väl ihåg Anders' kommentarer till Münchenöverenskommelsen — den som förresten firar tjuugoårsjubileum i år. Anders gillade inte alls den brittiske premiärministern Chamberlains — Kamberlajn fick han heta — överenskommelse med Hitler. Det kommer att gå åt h—e, förutspådde Anders. Och han blev sannspådd med besked.

När Anders inte var sysselsatt med sitt hantverk och när han behövde avkoppling från världspolitiken och tankarna på de märkliga händelserna från ungdomsåren drog han ut i naturen. Hans lilla stuga stod alldeles intill vår vackra insjö Nåtan. Innan vattenståndet hade reglerats på lantmätarnas tillskyndan var denna insjö en liten pärla. Här fanns det gott om fisk, allsköns vadarfåglar och här kunde man ro och simma. Anders var en passionerad fiskare och jägare. Ofta fick han följa med som ciceron åt söndagsjägare från Hapsal och då njöt han i fulla drag. Han fick då själv tillfälle att dra gamla historier inför en ny publik och han fick också påspädning i sitt historieförråd. Dessutom blev det väl ibland en välkommen slant och några genomlästa tidningar, som sedan noggrant finkammades av politikern Anders. Det gavs också tillfällen då Anders tillät oss grabbar att följa med på en fisketur i hans eka. Det var roligt att få följa med inte bara därför att Anders då gärna berättade jakt- och fiskeäventyr utan även därför att man oftast kunde räkna att få en gädda eller några abborrpinnar med sig hem.

Anders var van vid att ha en ström av besökare. Själv besökte han ogärna andra, men han gjorde dock undantag ibland under helgerna och följde då den gängse seden att tillsammans med de flesta av byns övriga manliga medlemmar gå från gård till gård för att få sig en mugg öl, få prata och sjunga. Ibland kunde den s. k. sången bli väl rosig och då lät "Hap, hap, hap, halili" nästan skrämmande. Åtminstone tyckte småbarnen och kvinnorna det. "Kinesiskan" varierades gärna med ryska, estniska och svenska visor. Den gode skomakaren hade en grov bas och hade inget emot att han var smått fruktad. När gästbudet var slut och mästern var hemma i sin kära skomakarverkstad igen bland sina gamla tidningar och kartor var han åter den vänlige vardagsfilosofen som gärna såg att man steg in till honom för att dryfta det senaste eller för att ta sig ett bloss av hans hemodlade tobak "mahhorka".

Folkpensionären Anders har inte mycket att förtälja för sina rikssvenska kamrater. Vid 90 år gör man inte djärva fantasiutflykter och vad intresserar förresten tsarens Ryssland och det kinesiska jordbruket rikssvenskarna. Politiken har också blivit så invecklad så det lönar sig rakt inte att spekulera över hur det skall gå. Mycket har ändrats sedan Münchenöverenskommelsen... De pojkar han gladde med sitt berättande under sin krafts dagar är nu vuxna män och de flesta av

Jag minns staden Rågervik

Många estlandssvenskar torde inte veta, vilken stad som härmed avses. Detta vet emellertid med en gång alla de svenskar, som bodde omkring Rågerviks sund, för staden var i första hand rågöbornas stad.

Rågervik — Paldiski-Baltischport — var för ett par århundraden sedan en liten by, som låg på andra sidan det sund, Rågerviks sund, som skiljer Lilla Rågö från Packerhalvön. Byn blev köping i början på 1700-talet under tsar Peter, och namnet skrevs då Rogerwiek, med tysk stavning. Tyska var ju de högre klassernas språk på den tiden i Estland. I slutet av samma århundrade regerade Katarina II i Ryssland, kallad den stora, och hon ville här bygga en stor hamnstad. Platsen var väl vald, eftersom sundet är mycket djupt och tämligen isfritt. I Lillbyn på Rågöarna mitt emot Rågervik finns en plats, kallad Katrinasbacken, där Katarina enligt folksägningen lär ha uppehållit sig. År 1783 utnämnde hon samhället till stad, och namnet ändrades till Baltiski Port, som betyder "baltisk hamn". På tyska kallades staden för Baltischport. Min salig far, Johannes Pöhl, som var bördig från Nuckö, brukade ibland säga Baldisk. Vi rågöbor kallade jämt stan för Rågervik.

Staden ligger på en hög klint av kalksten och grus. Det är samma kalstensklint, som förekommer på norra Rågöarna och för övrigt i hela Nordestland. Stränderna är mycket branta och stupar på sina håll rakt ner i vattnet. Den fina djupa hamnen omges av två pirar. Här slutar den från Reval kommande järnvägen. Staden fick järnväg redan år 1870. Som jämförelse kan nämnas, att Hapsal fick järnvägsförbindelse med Reval över Kegel år 1905. Det sades, att vargarna försvann från trakterna runt omkring, sedan järnvägen kommit till. Sommartid fanns ångbåtsförbindelse mellan Rågervik och Hapsal, detta var före första världskriget. Det var väl mest badgäster, som använde sig av denna förbindelse. Rågervik var inte i ropet som badstad, för vattnet i sundet var alldeles för kallt.

Gatorna i staden var oftast gräsbevuxna och mycket breda, korsande varandra i raka vinklar. Gatunamnen hade ända in i modern tid kvar sin gamla prägel, som t. ex. Katarin-, Peters- och Elisabetsgatan. I stan fanns gamla välbevarade fästningsvallar, byggda i början på 1700-talet. I dessa vallar fick vi som gymnasister klättra, krypa och åla omkring under lektionerna i gymnastik och militärundervisning. Inga angenäma minnen! Runt staden fanns en ödlig platå, använd som betesmark för kreatur, för det fanns gott om kossor i Rågervik.

I hamnen, som huvudsakligen var fiskehamn,

hans vänner har redan lämnat detta jordiska. Säkert hoppas Anders mycket av ett kommande liv, där han åter skall få känna berättarglädje och kontakt med likasinnade.

E. N.

kunde man dagligen se rågöbåtar. Hit for man för att sälja sina rikliga fångster, för det var finfina fiskevatten utanför Rågöarna. I rökerierna och salterierna i staden förvandlades den fina fisken till ännu finare konserver av de mest skilda slag, och såldes även utanför Estlands gränser. För sjöfarten fanns längst ute på halvön Packerort ett högt fyrorn.

Hit till Rågervik for rågöborna också för att handla, söka läkare, gå på marknaden, resa till Reval och för mycket mycket annat. Några köpmän förstod svenska, men missförstånd kunde dock uppstå. Jag hörde berättas om en man, som begärde surkål men fick stenkol i stället.

Under första världskriget var staden en betydande flottbas för Ryssland. I sundet låg talrika örlogsfartyg. Min mor har berättat, att rågöflickorna brukat sälja smultron på kronans skepp. Det fanns nämligen mycket gott om skogssmultron på Rågöarna. Rågömännen hade förr ofta fått tjänstgöra som lotsar på båtar, som skulle in i Rågerviks hamn. Jag kommer ihåg en historia från första världskriget, som min salig far berättade för mig. Vid en resa över sundet såg de ombordvarande plötsligt ett u-båtsperiskop sticka upp ur vattnet intill båten. Nationaliteten på u-båten kunde förstas inte fastställas. Periskopet följde dem en bra bit på vägen, men ingenting hände. När de äntligen kom i land, så var de i alla fall ordentligt uppskrämda. På grund av närheten till Reval, med sin fina hamn, blev Rågervik dock aldrig någon stor hamnstad.

Sundet är 3 km brett. Med kikare kunde man se över riktigt bra. Man kunde även höra ljud över sundet vid lugnt väder. Min morfar berättade, att i hans yngre dar, när de var ute och arbetade på åkrar och ängar, så brukade de ta kvällar, när de hörde kyrkklockorna ringa in vespersen i ryska kyrkan i Rågervik vid 6-tiden på aftonen.

Kejsarna av Ryssland och Tyskland hade mötts i Rågervik en kort tid före första världskriget. Den ryska kejsarfamiljen hade ibland varit i land på Rågöarna också. Jag minns en annan historia från min mor. En sommardag var hon ute och räfsade i socknagärde. Hon hade med sig mina äldre bröder, som då var barn. Då råkade den kejsarliga familjen med alla barnen komma förbi. Barnen kom in i gårdet, bjöd på karameller och började leka i höet tillsammans. En i följet hade kunnat tala svenska. De hade sedan gästade en Rågö-bondgård och spelat orgel där. Det var rätt ovanligt, att den ryska kejsarliga familjen umgicks direkt med sina undersåtar.

Under min tid bodde i Rågervik en framstående estländsk skulptör och målare, Amandus Adamson. Det är han, som gjort den kända statyn "Russalka" i Reval i Katrindal. Han var en stor rågövän och gästade ofta öarna. Han målade även tavlor med motiv från Rågöarna.

En bland de första personer, som jag fick göra bekantskap med i Rågervik, var min tyska lärarinna. När jag var i 10-års åldern, tyckte min pappa, att jag skulle börja lära mig tyska. Min lärarinna blev en gammal tysk fröken med det svenska namnet Anderson. När vi steg in i hen-

Hemlängtan

Var är det hem, där som liten jag lekte,
barndomens bygd och vår stuga i byn,
åkrar och ängar, som vårsolen smekte,
vajande rågen vid kärnskogens bryn?

Ensam jag satt många vårkvällar ljusa.
Solen sig sänkte bak barrskogens rand.
Än kan jag höra, hur björkar där susa,
bruset av böljor, som slå emot strand.

Härligt sken solen på hembygdens stränder,
Svalkande kändes där Östersjöns vind.
Tankarna gärna dit återvänder.
Ack, men ej mer finns vår stuga vid grind.

Varmt jag min älskade hembygd begråter.
Allt där för mig var så dyrbart och kärt.
Männe jag än finner vägen dit åter?
Kan icke detta mig än bli beskärt?

Elfrida Rosman

nes hus, möttes vi av en stark odör av katter, av vilka hon hade nära ett tiotal. En dag, när vi satt och konverserade eller "dassade" på tyska, "dassa" bildat av det mycket vanliga tyska ordet "das", vände hon sig till sina katter, och till min häpnad hörde jag, att hon talade estländska med katterna. Jag måste ha sett mycket förvånad ut, för hon förklarade sedan, att katterna inte förstod tyska. Min bror, två år äldre än jag, fick gå och lära sig spela piano hos en annan tysk-baltisk familj som hette von Stimm. Denna familj, där gamle baronen själv spelade violin, har levt kvar i mitt minne från barndomen, som en av de mest kultiverade familjer jag någonsin mött.

Alltsedan andra världskriget, när befolkningen från Rågervik och Rågöarna fördrevs, har staden och hela området ändrat karaktär fullständigt. De nuvarande härskarna har byggt en stor militärbas där. Om vi kom tillbaka dit nu, så skulle vi inte känna oss hemma längre.

Fil. mag. R. J. Ejbo

FINNS DET NÅGON estlandssvenska i 60-årsåldern som liksom jag känner sig ensam?

Skriv i så fall till

JULIUS BRUS
Laxemar
F i g e h o l m

Något om sjöfarten på Ormsö

Att ormsöborna i alla tider varit sjöfarande, torde vara självklart. För i annat fall skulle de väl inte ha kunnat bosätta sig på "Orms ö". Vi vet emellertid mycket litet om ormsöböndernas båtar i äldre tider. Saltsmugglingsresorna och de vådliga flyktfärderna till Sverige under 1700- och 1800-talen utfördes i varje fall med små öppna segelbåtar, vilket ju på sitt sätt tydligt nog bevisar ormsöbornas goda sjömannskap och konsten att med små medel bygga goda farkoster.

Ända till 1860-talet skedde all sjöfart på Ormsö med små odäckade båtar. Då isen gick ur sjön rustades båtarna och man seglade till de välkända fiskevattnen vid Topu och Pues vid Matsal-viken. Dessa vårresor sträckte sig i regel över tre—fyra veckor. Man övernattade i för detta ändamål uppförda bodar. Fångsten antingen saltades ned eller såldes till estniska bönder, som ofta kommo långväga ifrån för att förse sig med årsbehovet av fisk. Efter fisketidens slut lastades båtarna med kalk från de egna kalkugnarna, som man seglade till Finland med och sålde.

Först då man på 1860-talet började bygga heldeckade skutor fick sjöfarten större betydelse. Man började nu göra affärer med potatis, äpplen och spannmål, som köptes upp i Estland och såldes i Finland och Sverige. På 1880-talet ägde ormsöborna 30—40 mindre skutor.

På 1890-talet började man bygga större tvåmastade skonare. Man började nu även göra affärer med Polen, där man köpte virke av ek och ask, som på järnväg fraktades till Riga, där omlastning skedde till de egna skutorna för vidare befordran till Finland och Sverige. Då Estland blev självständigt upphörde dessa affärer, men återupptogs i viss utsträckning på 1930-talet.

Under Estlands självständighetstid fortsatte ormsöborna med sina potatis- och äppelaffärer. Dessutom användes en stor del av tonnaget till befraktning av virke och ved till Reval.

Några estniska båtlag hade redan på 1870-talet försökt sig på affärer med Gotlands-slipstenar. Till en början var det väl för att förse sig själva och bekantskapskretsen med de nödvändiga slipstenarna, men med tiden utökades affärerna. På 1800-talet tvingade den tsarryska tullen båtarna att lossa hela slipstenslasten för vägning och förtullning. Först därefter tilläts man sälja stenarna till det pris som gick att få ut. Så småningom lätade tullmyndigheterna på de rigorösa bestämmelserna och affärerna blevo livligare och utsträcktes med tiden även till Finland.

Den som gjort de flesta slipstensresorna till Burgsvik på Gotland är nog den kände skepparen Anders Lindkvist från Ormsö. Hans sista skuta hette Juno, som tillsammans med alla andra fartyg beslagtogs och förståtligades 1940. M. N.

Tankar om sommaren

(I Saltsjöbaden 1958)

*Nu ständar sommarn grön och grann
med vita bomullsskyar,
och ljuva dofter sväva kring
på ängar och i byar.*

*Från vallen klingar blålocksklang,
bland glim vid plogens fåra
går söt och varm en ljuvlig fläkt
från nejlika och måra.*

*Och kvällen den blir knappast natt,
ty blekgrön himmelskupa
står klar med månens röda lock
utöver vatten djupa,*

*tills morgonsolens första pil
från horisontens båge
far ut i rymdens tysta vidd
och tänder dagens låga*

*och vinden väcker mörkblå djup
kring gröna skär och holmar
och vita segel sträcka ut,
där morgondimman bolmar.*

*I lukten ifrån ängens hö,
vid stranden där du vankar
stå susande och drömmande
de längst förgätna tankar.*

*Och röken från en lägereld
dig minner om en rie
och gula rågfält där du gick
bland blåklint med din lie.*

*Och plötsligt stiger allting fram
från gångna sommardagar,
då solen lyste varm och grann
på våra egna hagar,*

*då smultronröda backarna
i skogens heta fällen
av unga röster sorlade,
tills svalkan kom på kvällen*

*och dragspelslåten klingade
utöver vikens vatten
och dansen gick i gläntorna
i ljumma sommarnatten.*

*Och allting blir så nära då
och rör vid hjärtats strängar,
och längtan hem med tysta fjät
går fram på våra ängar.*

*Ty aldrig glömmer du den jord,
där engång barn du lekte,
där du blev lyft på fadersarm
och modershand dig smekte.*

E. L.

Söner kämpar för sin far

Bröderna Aksel och Johannes Vaigur (Viksten), bördiga från byn Kulanäs på Nuckö, har fått meddelande om att deras 75-åriga far Aleksander Viksten nu för tredje gången erhållit avslag från de sovjetryska myndigheterna på sina framställningar om utresetillstånd från Estland till sina söner i Sverige.

Sonen Aksel, numera möbelsnickare i Häl-singborg, tidigare stadssekreterare och känd skoutledare i Hapsal, har tillsammans med sin broder i god tid före den ryske regeringschefens ankomst till Sverige bl. a. uppvaktat statsminister Erlander med anhållan om hans bistånd. Enligt Eesti Päevaleht (EPL) stöds denna aktion även av samtliga fackföreningsmedlemmar på de båda brödernas arbetsplatser.

EPL berättar vidare, att Aleksander Viksten före kriget ägde en gård på Nuckö på 44 tunnland. Makarna Viksten, som trots sönerns böner 1944 vägrade lämna sina hem för att följa med till Sverige, fängslades och deporterades 1949 till Sibirien, där Viksten under sju år arbetade som hönsskötare på en kolchos. Hustrun avled 1953 och begravdes under ett hemmagjort träkors på den sibiriska tundran.

Då man efter Stalins död tillät deporterade som var äldre än 60 år att återvända till sina hemorter, fick Viksten till en början avslag på sina framställningar om rätt att få bosätta sig på Nuckö. Motiveringen härför var att han saknade anhöriga där. Först då han med sitt gamla estniska pass kunnat bevisa att han var svensk, beviljades det begärda tillståndet.

Vid hemkomsten till Nuckö fann han att hans gamla hem blivit förvandlat till kolchos och befolkat med för honom okända människor. Av hans personliga tillhörigheter kunde han inte finna annat än sin gamla familjebibel.

Viksten fick så småningom ett tillfälligt hem hos sin avlidna hustrus släktingar på Dagö, där han också efter någon tid fick anställning som nattvakt på en kolchos. Numera får han en statlig pension på 90 rubel i månaden, vilket givetvis inte räcker långt.

Trots alla motgångar fortsätter sönerna sin kamp för sin gamle far och envisas med att hoppas på den goda viljans seger.

Eesti Päevaleht (EPL)

Som Kustbon kunde meddela i sitt förra nummer skulle den enda dagliga estniskspråkiga tidningen utanför Estlands gränser — Stockholms-Tidningens C-upplaga — komma att nedläggas. En ny estnisk dagstidning under redaktör Juhan Koklas ledning har numera börjat utges som bilaga — C-upplaga — till Eskilstuna-Kuriren. De övriga estniskspråkiga tidningarnas utbyggnadsplaner har t. v. inte kunnat fullföljas.

Alfred Heldring 50 år

Enligt trovärda uppgifter skall Alfred Heldring den 11 augusti fylla 50 år. Det kommer litet överraskande, eftersom man inte vant sig att betrakta honom som vördnadsbjudande halvsekelsman och jag för min del överhuvudtaget betraktat som »vinnfolks» göra att hålla reda på folks födelsedagar. On det nu ändå är så, då var det allt bra länge sen Alfred gick

med sin griffeltavla i Österby gamla skola hos skolmästare Tomty.

Den skolan var ett stycke kvarblivet 1800-tal, men Tui'ens skola i Paschlep var modernare. Där lekte t. ex. ringlekar från Birkas, och mellan flickor och pojkar härskade en galant anda; men mellan paschleppojkar och österbypojkar hade Vår Herre från tidernas begynnelse satt svår fiendskap, och den måste utkämpas med nävar eller undgås med fötter.

Svenskt läroverk fanns inte, och Alfred sattes i estniska läroverket i Hapsal. Där tjänade han tillsammans med andra svenska pojkar för kunskap i sju långa och innehållsrika år — åren var betydligt längre på den tiden. Bland kamraterna har Alfred alltid varit omtyckt. Hans särskilda förmåga är att med allvarsam, saklig min berätta saker, som får åhörarna i hejdlös munterhet.

Fastän länge bosatt i Birkas, är Alfred till sin härstamning egentligen en korsning mellan Höbring och Österby. Fullt följdriktigt blev han också efter avlagda examina kommunalsekreterare i Rickul. Småningom har han blivit alltmer rickuliserad genom äktenskap och sånt. Vid sidan om tjänsten var Alfred Heldring snart bruk för sin veldsskrivar-förmåga hos esterna kallade »seltskonnategelane».

Så kom kriget. Efter överflyttningen fick Alfred Heldring snart bruk för sin veldsskrivar-förmåga hos kommittén för estlandssvenskarna. Sedan dess har han förblivit stockholmare. Han är sedan många år medlem av SOV:s styrelse.

50 år, ja. Se bara vilken kuslig fart åren har satt upp! — Som liten pojke trodde man, att detta var en vördnadsbjudande ålder, förenad med stor vishet. Numera vet man, att en 50-årsdag är ett missöde som alldeles oförskyllt kan drabba vilken ung man som helst. Men ett innehållsrikt halvsekel är det du passerat, Alfred. Lycka till med nästa!

Viktor Aman

Studentexamen har avlagts av Ingerun Samberg på latinlinjens halvklassiska gren vid Oskarshamns högre allmänna läroverk.

Eleven Helge Samberg vid Högre allmänna läroverket i Oskarshamn har av Entomologiska Föreningen i Stockholm blivit tilldelad ett stipendium på 150 kronor för intomologiska studier på Runno i Kalmarsund.

Brev från Nuckö

Från en av sina vänner i hembyn har en estlandssvensk nyligen mottagit ett brev vars innehåll torde intressera många av Kustbons läsare.

"Du är intresserad hur det nu ser ut i byn och undrar om jag ville skriva något därom. Jo, mycket gärna. Jag ska försöka.

Alltså ska vi ta en vandring genom byn så får vi se hur det ser ut. Att börja med så hälsar vi på hos 'kungsbacksborna' (Härmasa). Alfrids och Karls stugor finnas till och äro bebodda, somliga av husen äro förstörda. I den ena bor två äldre flyktingar från Ryssland och i den andra ester. Gustavs gård ligger i ruiner (Det är nio gårdar som gör det: Hermas, Martens, Knutors, Kärras Adams, Pjars Rudolf, Luksas Olgas, Andorsa, Joansa och Tines Gustav).

På Kvarnbacken finns inte en enda kvarn till mera, alla äro förstörda.

Bönhuset som blev byggt för gudligt ändamål har förvandlats till sädmagasin — — — I Vävars stugan bor ett ryskt par. Husen äro dåliga. — Av Simas gården finns till stugan och ladugården å 'spikan'. Där bor även rysslandsester, moder med son. Lovisa är fortfarande där men reder sig inte själv — — — Uppehälle får hon av byns ömhjärtade. — Av 'din egen' gård äro förfallna endels ladugården 'handkvarns spikare' och i badstun kom elden lös och fördärvades så den måste rivas. Mathilda och Volli äro fortfarande på samma arbete, hon i stora ladugården, han i stora svinhuset. Må nöjaktigt bra. — Blees båda magasin och höladan äro sågade och förbrända. Dom andra husen äro tämligen dåliga förutom '1933 års' byggnader vars tak ännu håller. Alide bor fortfarande där. — Alexanders ladugård är förfallen och en del sågade och förbrända. Andra äro kvar. — — Mathias med 'gala' och Nils bor där ännu. — Martens gård är förfallen. — Tuas gården är i ett bättre tillstånd. — — Där bor en bilchaufför som är gift med Karin Brandt. — Koppelgården existerar i sin helhet. I stallet har byns hästar sitt tillhåll (27 st). Där bor Augusts brorson som är gift med Hilda Kärras. Tre flickor har dom. — Skrädarsgården har Herman Brandt med dotter och son i besittning. Fridolf med mor lever i gamla hemmet. Kärras Anton är för närvarande ensam i sin gamla stuga. Maria bor hos Hilda. I Rudolf Ginemans stuga bor evakuerade, gubbe och gumma. Karl Brandt bor i sitt eget hem jämte gumman. Husen nöjaktiga. — Luksas Augusts gård besittes av flyktingar, moder med två pojkar. — Joh. Granbergs gård bebos även av flyktingar. — Tines Gustas spikal förtärdes genom eldsvåda. Där bor ingen. — Den andra gården bebos av flyktingar från Ryssland. — Joansgården ödelades genom eldsvåda för några år tillbaka.

I byn bor för närvarande 24 svenskar, hela befolkningen tillsammans 45 personer i åldern från 2 månader till 90 år. Totalt utgör äldre personer.

Nya svinhuset är byggt för 300 svin och ladugården rymmer sådär om 150 djur. Husen äro moderna. Bredvid ligger sågverket. — — — Last-

Anders Ahlström in memoriam

Den 4 april avled på Guldbrällöshemmet sjukavdelning Anders Ahlström. Han var född på Ormsö 1873, där hans kunnighet och driftighet kom att tagas i anspråk på många områden. Efter hemkomsten från en fyraårig tjänstgöring i tsarens armé började han med smides- och reparationsverksamhet, som snart kom att sträcka sig över ett stort fält från klockor till tröskverk. När det första linjefartyget, "Imatra", mellan Sviby och Hapsal inköptes, utsågs han till maskinist. Det utslitna maskineriet krävde ständiga reparationer, men trots nattarbete kunde det hända att motorn strejkade på morgonen. Vid ett tillfälle fick han backa hela vägen från Sviby till Hapsal. En annan skulle gett upp, men inte han. Framåt, ständigt framåt, om nödvändigt med aktern före. Sådan var hans livsstil.

Vid två tillfällen innehade han förtroendeposten som vicekommunalordförande på Ormsö.

Han och hans trofasta maka drabbades av stora personliga sorger. Av en stor barnkull förlorade de hälften under 1910-talets svåra epidemier. Två små pojkar fick de bädda ned samma söndag i samma grav. Den yngste sonen Alexander rycktes bort i tyfus under det andra världskriget. Han behöll dock sin Gudstro under dessa svåra kriser.

Jordfästningen ägde rum 11 april i Uppståndelsekapellet under stor uppslutning av äldre och yngre ormsöbor. Blomstergården var rik.

Vi alla som kände honom och stod honom nära bringa honom vår hyllning. Tack för en sällsynt god förebild.

S. A.

bilar har vi 3, traktorer 5, motorer 4, skördetröskor 1. Två motorer pumpar vatten till ladugården och svinhuset, en driver sågverket, en torkar och rensar säd. Blees Axel och Ernst Brandt äro motorister. Fridolf Kärras, Kristof Rant, Joh. Tennisberg, Harald Eensalu med maka köra traktor. Bilisterna äro utifrån.

Vi behöver inte numera som förr gå till staden eller kvarnen med hästar. Vill man mala säd eller har man ärende till stan, så är det bara att beställa bil och så kör man dit man önskar, och det kostar ingenting. Så har vi bussförbindelse med stan.

Jordbruket sker uteslutande med maskiner. Inga täckdiken finnes. De gamla dikena från förr äro delvis jämnade då tunga maskiner kör över. Endast på mossen finnes ordentliga diken som maskiner kört i. På mossen har vi över 100 ha kulturmark och tiotals ha kommer att uppodlas. En stor del av åkrarna äro under kulturhö. Inget ängshö gör vi numera. Endast åt våra egna kor gör vi sådant. — — —

Elektricitet ska vi få på kommande året.

— — —

Slutar med vänlig hälsning åt er alla."

Dop i Ekerö kyrka

Det var en ovanligt grann vårdag, palmsöndagen den 22 mars. Solen strålade från en klarblå vårhimmel, och en liten skara människor vandrade den raka vägen fram till Ekerö medeltida kyrka. Denna festdag låg kyrkan där vid Mälaren vackrare än någonsin. Inkomna i kyrkans svale, möttes blicken först av en väl bibehållen runsten, som förde tankarna långt tillbaka i tiden, till vikingafärder österut över Östersjön, som förde med sig våra förfäder till den estlands-svenska bygden. I dag hade denna lilla estlands-svenska skara samlats här, för att ett barndop skulle äga rum.

I Ekerö kyrka skulle döpas dottern till norrmannen ingenjören Arnold Andersen och hans maka slöjdläraryn Ingeborg Linnéa, född Pöhl, dotter till framlidne folkskolläraren Johannes Pöhl på Rågöarna. Deras dotter, född i september i fjol, erhöll i dopet namnet "Eva Magdalena". Moderns mormor hette också Magdalena. Barnet bars fram av sin fader, och dopförrättare var kyrkoherde Henry Röttorp. Som avslutningspsalm sjöngs J. L. Runebergs "Jag lyfter ögat mot himmelen", nr 515 i den svenska psalmboken. Barnets moder hade lärt sig att tycka om denna psalm redan i folkskolan och som barn brukat läsa den som aftonbön.

Efteråt samlades faddrar och släktingar till barnsöl hos Ekerö hemsyster, fröken Sigrid Öström, som är rågöbo och kusin till barnets moder.

En fadder.

Riksantikvarien Sigurd Curman uppvaktades på sin 80-årsdag den 29 april av en deputation från Svenska Odlingens Vänner, som överräckte en hyllningsadress och en oljemålning med motiv från Ormsö, utförd av den estlandssvenske konstnären Erik Schmidt.

Hjalmar Grenfäldt död

Den bortgångne Hjalmar-Viktor Grenfeldt blev faderlös redan vid 1½ års ålder och fick som alla andra pojkar i sin hembygd tidigt börja göra nytta för sig. Efter fullgjord militärtjänst i estniska armén fick han anställning som biträde i sin morbrors lanthandel i Rickul. Våren 1938 övertog han affären som han innehade till 1944, då han kom till Sverige.

Grenfeldt var även här huvudsakligen sysselsatt i affärlivet, till en början hos AB Groll och senare i Nordiska Bokhandeln. Efter studier vid NKI-skolan blev han 1947 bokhållare vid Svenska Diamantbergborrnings AB.

Hjalmar Grenfeldt var i Estland känd över hela Svenskbygden som en duktig och glad spelman. Här sörjes han av sina anhängare och en stor kamratkrets.

A. S.

Anna Bäckman död

Min kära syster Anna har lämnat oss i stor sorg och saknad. Hon har flyttat till det himmelska hemmet, som hon så ofta talade och sjöng om.

Från mina tidigaste barnår intill påsken 1959, då jag sist var hos henne, minns jag henne alltid i samband med någon sång.

Jag vill här nämna några strofer av de sånger, som jag hört henne sjunga så mycket, att de har fäst sig i mitt minne som »Annas en sång».

Om hon satt och sydde, kardade ull, spann, vävde eller utförde vilket som helst arbete så sjöng hon.

Några av hennes älsklingslåtar var: Led milda Ljus ibland de mörka snår, led mig framåt — Jag är främling här hemåt färden bär — Jag är en främling, jag är en pilgrim blott en afton, blott en afton, bor jag här — Ack sälla stund jag efterlängtar då himlens klockor börja slå — m. fl., m. fl.

I sitt sista brev, som hon skrev till mig dagen innan hon gick bort skrev hon: — — — »Du har den bästa vännen Jesus. Han går vid vår sida. Han vakar alltjämt. Han tröttnar ej han såsom vi.»

När det smärtsamma sorgebudet om hennes bortgång nådde mig, fick jag samtidigt den inre trösten och förvissningen: Nu är hon hemma hos Gud i höjd och sjunger full utav salig fröjd. O, skulle hon icke vara nöjd som nu så lycklig är vorden.

Vila i frid! Kära syster!

Katarina Hammerman

FAMILJENYTT

Födda

Mona har fått en SYSTER

ULLA KATARINA, född den 6 mars 1959

å Norrköpings k. k., dotter till

Britta, född Ring, och **Edvin Arvik**

Jan Mikael, född den 10 mars 1959 i Västerås, son till Helga Spillman, född Espling och Gerhard Spillman.

Vigda

I Stockholm den 27 dec. 1958, Arvid Mickelin och Gunnel Klaesson.

I Stockholm, i Brännkyrka kyrka, mellan fil. stud. Lars-Ove Pollack och Alli Ambros.

Döda

Anders Alström, född den 14 nov. 1873 på Ormsö, avled den 4 april 1959 i Stockholm.

Hans Ahlström, född den 16 febr. 1886 på Ormsö, avled den 15 maj 1959 i Norrköping.

Johan Appelblom, född den 5 okt. 1877 på Ormsö, avled den 16 mars 1959, på Kustbohemmet, Vaxholm.

Fru Katarina Appelblom, född Lundquist den 17 mars 1887, på Ormsö, avled den 18 maj 1959, i Alby, Fittja.

Ankefru Maria Bergström, född Söderkvist den 2 mars 1899, på Ormsö, avled den 8 mars 1959 i Älvsjö, Stockholm.

Anton Borrman, född den 24 maj 1889 i Rickul, avled den 17 maj 1959 i Stuvsta.

Fru Anna Antonia Bäckman född Hammerman den 19 dec. 1885 på Ormsö, avled den 15 maj 1959 i Täby.

Fr. Katarina Karlström, född den 7 okt. 1891 på Ormsö, avled i maj 1959.

Gustav Krusman, född den 25 sept. 1864 på Nuckö, avled våren 1958 i Kisa.

Fröken Gerda Ingrid Kühn, född den 24 nov. 1906 på Nargö, avled den 11 mars 1959 i Solna.

Alvar Raimond Martinsson, född den 11 juni 1926 i Reval, avled den 1 maj 1959 i Sundbyberg.

Lars Mickelin, född den 9 juni 1884 på Ormsö, avled den 17 maj 1959 på Ormsö i Estland.

Anders Rönnkvist, född den 22 maj 1884 på Ormsö, avled den 13 maj 1959 i Åkeshov, Stockholm.

Fröken Gertrud Rönnkvist, född den 9 mars 1873 på Ormsö, avled den 7 maj 1959 på Älderdoms hemmet i Partille.

Fru Katarina Törnblom, född Westerblom den 31 mars 1904 på Ormsö, avled den 23 mars 1959 i Stockholm.

Nikolai August Wäeden, född den 12 jan. 1876, avled den 16 dec. 1958 i Södertälje.

Ankefru Lisa Österman, född Westerman den 15 febr. 1886 i Rickul, avled den 31 mars 1959 i Stockholm.

Vår kära Syster,
Faster och Moster

Gerda Ingrid Kühn

Född den 24 november 1906 på Nargö

Avled den 11 mars 1959 i Solna

Djupt sörjd och saknad av oss syskon,
syskonbarn samt släkt och vänner.

Vår kära syster

Maria Ahlkvist

född den 17 maj 1881

död den 1 mars 1959.

Sörjd och saknad av
systrar, släkt och vänner.

Du var så trött, så svag och matt
av sjukdom lång och svår.
Men nu Du funnit vila.
Ack, så skönt Du sova får.

Min älskade Make
vår käre Far
Farfar och Morfar

Anders Ahlström

född den 14 november 1873 på Ormsö,
har i dag lämnat oss i djupaste sorg och saknad.
Stockholm den 4 april 1959.

MARIA

Johan och Katarina

Agneta och Johan

Gertrud och John

Maja och Karl-Johan

Barnbarn, Barnbarnsbarn, Syskon

samt övrig Släkt och Vänner

Saliga de, som ifrån världens öden

Somna i Jesu Kristi tro i döden!

Herren skall föra deras själ ur nöden
Hem till sin glädje.

Min älskade Make,
vår käre Far, Farfar och Morfar

Hans Ahlström

* 16/2 1886

har i dag lugnt och stilla insomnat.
Djupt sörjd och saknad men i ljust minne
bevarad av oss, syster, släkt och vänner.
Norrköping den 15/5 1959

GERTRUD AHLSTRÖM

Barn och Barnbarn

Mitt hem är där på den andra stranden
Där livets timglas ej rinner ut
Och ej till avsked man räcker handen
Ty himlens glädje tar aldrig slut.

Min älskade Maka
vår kära lilla Mor
Mormor och Farmor

Katarina Appelblom

* 17 Mars 1887

har lämnat oss i stor sorg och saknad.
Alby, Fittja, den 18 Maj 1959

HANS

Barn

Barnbarn

Släkt och vänner

Sov i ro, Du trötta Mor
från all livets smärta.
Tack för all Din kärlek stor,
ömna Modershjärta.
Sov i ro från sorgen all
uti tysta griften.
Ljust Ditt minne leva skall
uti livets skiften.

Vår kära syster

Maria Bergström

Född den 2 mars 1899, Ormsö,
Död den 8 mars 1959, Stockholm.

Djupt sörjd och saknad av svärmor, syskon,
syskonbarn, samt släkt och vänner.

Glad och god Du alltid varit
utan klagan smärtan bar.
Ingen vet vad Du har lidit,
nu Du vilan funnit har.

Min älskade Make
Vår käre Far och Farfar

Anton Borrman

född den 24 maj 1889 i Rickul
avled den 17 maj i Stuvsta.

Djupt sörjd och saknad av oss,
syskon, släkt och vänner.

MATILDA

Valle Millan
Christina Ulf
Fride Sture

Fridolf

Elmar

Ivar

Ella

Du sagt farväl, Din arbetsdag är lyktad,
och ro och vila skön är nu Din lott.
Vi möts igen, ty snart vår dag har flyktat,
och vi uti vår Herres vila gått.

Min älskade Maka
vår kära lilla Mor
Mormor och Farmor

Anna Bäckman

* 19 December 1885
har i dag ingått i den eviga vilan.

Sörjd — Saknad
Täby den 15 Maj 1959

LARS

Katarina och Johan
Johan och Alice
Barnbarnen

Syskon, släkt och vänner

Du möter oss ej som förr där hemma,
Där hörs ej mer Din stämma.
Din plats är tom vid fönsterkarmen,
Där Du oss väntat så ofta.
Kring Din gestalt, Din blick så varm
Blott minnets rosor dofta.

Vår käre

Lars Mickelin

Född den 9 juni 1884 på Ormsö, Estland
Avled den 17 maj 1959 på Ormsö, Estland
efter strapatsrik levnadsbana.
Jordfäst den 24 maj 1959 på Ormsö.

Djupt sörjd och saknad av

MAKA

Son med familj

Syskon, släkt och vänner

Slut är livets kamp och strid

Vila i frid

Tack för all kärlek och omsorg.

Min älskade Maka
vår kära Mamma och Syster

Katarina Törnblom

f. Westerblom

Född den 31 mars 1904 på Ormsö
avled den 23 mars 1959 i Stockholm.

Djupt sörjd och saknad men i ljust och
tacksamt minne bevarad av oss samt övrig
släkt och vänner.

JOHAN

Ingrid och Bernt

Alvin Stig

Hans Agneta Lars

Ej mer i hemmet vi möter Din blick,
Din röst kan vi ej längre höra,
men på uppståndelsens morgon skall vi mötas
på nytt
och då blir allt varför förklarar.

Vår kära Mor
Mormor och Farmor
Änkefru

Lisa Österman

f. Vesterman

Född 15 februari 1886 i Rickul
Död 31 mars 1959 i Stockholm

Djupt sörjd och saknad av
Barn och Barnbarn
samt övrig släkt och vänner

Gud oss giver många gåvor,
Om och om igen.
Men han ger oss blott en Moder,
Som vi aldrig får igen.

Utgivarkorsband

Bemärkelsedagar

90 år

Wiberg, Johan f. den 16 sept. 1869, Rickul
Vesterström, Katarina f. Gäddman den 30 sept. 1869,
Ormsö

85 år

Berg, Johannes Gottlieb, f. den 6 juli 1874, Kegel
Magnusson, Lisa f. Vikman den 7 juli 1874, Rickul
Brunberg, Mats f. den 16 juli 1874, Rickul
Grönman, Lars f. den 2 augusti 1874, Ormsö
Bäckman, Agneta f. Peterberg den 22 sept. 1874, Ormsö
Westerholm, Adam f. den 27 sept. 1874, Rickul

80 år

Bedman, Lisa f. Kruus den 6 juli 1879, Nuckö
Österdahl, Johanna f. Espling den 7 juli 1879, Rågö
Sandberg, Maria f. Kehmberg den 8 juli 1879, Rickul
Grönberg, Tio, f. Tanseri den 18 juli 1879, Nuckö
Österlin, Anders f. den 23 juli 1879, Ormsö
Söderström, Kristina f. Granback den 3 aug. 1879, Rågö
Küün, Edmond Oskar f. den 4 aug. 1879, Reval
Byman, Katarina f. Svedberg den 12 aug. 1879, Ormsö
Sträng, Mina f. Sjöman den 21 aug. 1879, Ormsö
Boitsov, Lena f. Brun den 28 aug. 1879, Reval
Luther, Eva f. Paadimeister den 30 aug. 1879, Nargö
Frömmert, Karl f. den 1 sept. 1879, Reval
Enkel, Maria f. Gäddman den 19 sept. 1879, Ormsö
Hammerman, Alfred f. den 24 sept. 1879, Ormsö
Blomman, Agneta f. Norrman den 25 sept. 1879, Ormsö

75 år

Fabian, Anna Hermine f. Korvet den 7 juli 1884, Reval
Lundström, Johannes f. den 8 juli 1884, Ormsö
Bäckman, Lars, f. den 15 juli 1884, Ormsö
Vinter, Pauline f. Nurkberg den 19 juli 1884, Korkis
Engdal, Gertrud f. den 31 juli 1884, Ormsö
Erm, Alide f. Bertelsson den 1 aug. 1884, Nargö
Sandberg, Lisa f. den 11 aug. 1884, Rickul
Mickelin, Hans f. den 4 sept. 1884, Ormsö
Lilja, Anders f. den 9 sept. 1884, Ormsö
Nyblom, Gertrud f. Alberg den 20 sept. 1884, Ormsö
Sandell, Agneta f. den 27 sept. 1884, Ormsö

70 år

Nystil, Lena f. Roberg den 23 juli 1889, Rågö
Lundström, Agneta f. Berggren den 25 juli 1889, Ormsö
Nordbäck, Agneta f. Bergström den 27 juli 1889, Ormsö
Fagerros, Anders f. den 7 aug. 1889, Ormsö
Lindström, Agneta f. Glad den 15 aug. 1889, Ormsö
Vesterblom, Jacob f. den 17 aug. 1889, Rickul
Laderman, Anna f. Nee den 19 aug. 1889, Ormsö
Martinsson, Rickard f. den 19 aug. 1889, Reval
Nakus, Elisabeth Maria f. Kühn den 21 aug. 1889, Nargö
Lindström, Lars f. den 25 aug. 1889, Ormsö
Joers, Lovisa f. Sundeva den 29 aug. 1889, Nuckö
Saarnak, Felix Rudolf f. den 2 sept. 1889, Hapsal
Sjöman, Johan f. den 6 sept. 1889, Ormsö
Kesküll, Ida f. Argus den 7 sept. 1889, Baltischport
Öman, Agneta f. Ahlblom den 8 sept. 1889, Ormsö
Andersson, Johannes Herman f. den 10 sept. 1889, Reval
Herodes, Ida Marie f. Umberg den 11 sept. 1889, Reval
Ahlberg, Anders f. den 16 sept. 1889, Ormsö
Sjöström, Katarina f. Gärdström den 17 sept. 1889, Ormsö

Appelblom, Maria f. Städ den 23 sept. 1889, Ormsö
Blomberg, Lovisa f. Hamberg den 25 sept. 1889, Rickul

60 år

Nyman, Katarina f. Lindblom den 3 juli 1899, Ormsö
Stenberg, Julia Rosalie f. den 5 juli 1899, Rickul
Lagman, Maria f. den 6 juli 1899, Rickul
Sjöman, Johan f. den 18 juli 1899, Ormsö
Espling, August f. den 19 juli 1899, Rågö
Greis, Aline f. Brus den 26 juli 1899, Odinsholm
Schönberg, Mathilda f. Stahl den 11 aug. 1899, Rickul
Nordgren, Jacob f. den 14 aug. 1899, Runö
Treiberg, Sofia f. den 15 aug. 1899, Rickul
Aspelin, Katarina f. Notman den 16 aug. 1899, Ormsö
Jöesaar, Rudolf f. den 18 aug. 1899, Nargö
Sydman, Alfred f. den 20 aug. 1899, Rågö
Besterman, August f. den 23 aug. 1899, Rickul
Elfvengren, Elisabeth f. den 26 aug. 1899, Rågö
Lindström, Gertrud f. Appelblom den 26 aug. 1899, Ormsö
Borrman, Herman f. den 28 aug. 1899, Rickul
Sedman, Johannes f. den 28 aug. 1899, Nuckö
Ketta, Arnold Andreas f. den 29 aug. 1899, Reval
Beckman, Johan f. den 31 aug. 1899, Ormsö
Ambrosen, Ludvig Voldemar f. den 10 sept. 1899, Nargö
Linneberg, Bruno Alexander f. den 14 sept. 1899, Reval
Benholm, Maria f. Förberg den 15 sept. 1899, Ormsö
Alkvist, Ludmilla f. den 23 sept. 1899, Hapsal
Kungla, Ferdinand f. den 18 sept. 1899, Vippal
Kask, Alexander, f. den 25 sept. 1899, Ormsö
Schönberg, Sofia f. Lagman den 26 sept. 1899, Rickul
Blomqvist, August f. den 28 sept. 1899, Rågö
Koinberg, Johannes f. den 28 sept. 1899, Nuckö

50 år

Meristo, Eduard f. den 4 juli 1909, Ormsö
Åkerblad, Pauline f. Dyrberg den 6 juli 1909, Rickul
Barud, Alide f. Tegelberg den 13 juli 1909, Nuckö
Vikman, Erik f. den 14 juli 1909, Rickul
Bedman, Irene Maria f. den 19 juli 1909, Nuckö
Treiberg, Alide f. Heyman den 30 juli 1909, Rickul
Ahlkvist, Katarina f. Fällman den 4 aug. 1909, Ormsö
Jöers, Elvine f. Branten den 4 augusti 1909, Rickul
Lundström, Johan f. den 10 aug. 1909, Ormsö
Heldring, Alfred f. den 11 aug. 1909, Rickul
Sjölund, Gerda Adele f. Laan den 26 aug. 1909, Rågö
Sjöström, Johan f. den 26 aug. 1909, Ormsö
Koinberg, Hilda f. Brun den 31 aug. 1909, Nuckö
Blomberg, Alide f. Ringberg den 1 sept. 1909, Rickul
Schönberg, Johannes f. den 1 sept. 1909, Rickul
Blees, Martha f. Thomsson den 3 sept. 1909, Rickul
Szabo, Sigrid Ingeborg f. Strandberg den 4 sept. 1909,
Reval
Magnusson, Alexander f. den 5 sept. 1909, Rickul
Thomsson, Sofia f. Blees den 9 sept. 1909, Nuckö
Aman, Adele Miranda f. Kruutman den 10 sept. 1909,
Nuckö
Wallin, Katarina f. Åkerman den 12 sept. 1909, Ormsö
Westerblom, Irma Pauline f. Paulsson den 22 sept. 1909,
Reval
Seeman, Lovisa f. Koinberg den 24 sept. 1909, Nuckö
Thomsson, Anders f. den 29 sept. 1909, Ormsö